

Prijs f 2,50

bomen | nieuws

Nummer 3 - najaar 1995

Een uitgave van de Bomenstichting

25 jaar actief

Een kado voor elke nieuwe donateur

De Bomenstichting is jarig en de gewoonte is dat een jarige kadootjes krijgt. Bovenaan ons verlanglijstje staat een grote wens: *EEN VERDUBBELING VAN HET AANTAL DONATEURS* Daarmee zouden we tweemaal zo sterk worden en dat is hard nodig, want er *KWIJNEN EN VERDWIJNEN* nog steeds onnodig veel bomen. De Bomenstichting doet daar wat aan door de zorg en het respect voor bomen te vergroten met als (nieuw!) motto: **MET BOMEN MEER MENS**

25 jaar actief

Geef een certificaat kado

We doen een beroep op u. Ongetwijfeld kent u mensen, die hart voor bomen hebben en die waarschijnlijk best donateur willen worden. U zou die mensen een donateurschap kado kunnen doen ter gelegenheid van een verjaardag, jubileum, pensionering, of een andere feestelijke gelegenheid. We hebben een mooi *certificaat* waarop staat vermeld dat de ontvanger voor een kalenderjaar een donateurschap kado heeft gekregen. Na het jaar ontvangt deze persoon automatisch een acceptgiro met het verzoek zelf de donatie te betalen. U kunt de mensen ook overhalen om zelf donateur te worden. Een donateurschap kost minimaal *f 35,-* (voor 65+ *f 25,-*).

DAAR STAAT OOK WAT TEGENOVER, want de jarige Bomenstichting trakteert!

- De nieuwe donateur krijgt zelf de poster 'Spreukenboom' als welkomstkado. De aanbren-ger van één nieuwe donateur krijgt van ons 'Dichter bij bomen' kado. Deze dichtbundel, geïllustreerd met prachtige etsen, is al sinds ons 10-jarig jubileum een bestseller (dona-teursprijs inclusief porto *f 19,-*)
- Wie in één keer twee nieuwe donateurs aanmeldt, krijgt de gloednieuwe uitgave 'Bomen langs de route' toegestuurd. Elders in dit nummer vindt u meer informatie over deze jubileumuitgave (donateursprijs inclusief porto *f 24,50*)
- Sommige mensen zullen er een sport van willen maken en nieuwe donateurs gaan verza-melen. Wie er *tien* tegelijk aanmeldt, wordt door ons uitgenodigd om op zaterdag 21 okto-ber *gratis deel te nemen aan de donateursdag op en rond paleis Het Loo* in Apeldoorn (zie convocatie in dit nummer). De actie loopt tot 1 januari 1996, maar wie gratis mee wil naar Het Loo, moet zijn of haar tental aanmelden *vóór 1 oktober 1995*. In het volgende Bomennieuws melden we u het resultaat van de actie. Voor degene, die de meeste nieuwe donateurs aanmeldt, wacht een vermel-ding met foto in Bomennieuws en een extra verrassing! (Geen auto!).

Voor uw aanmeldingen kunt u de meege-hechte kaart gebruiken. Meer kaarten kunt u bestellen bij Jacqueline, Celeste of Els (030-340778). U mag ze ook natuurlijk zelf kopiëren of zelf een lijst maken en in een enveloppe opsturen. Veel succes!

Marjan van Elstrand
directeur

Bomennieuws
20e jaargang
nummer 3, najaar 1995

Een uitgave van de
Bomenstichting te Utrecht
Oplage: 4250

Eindredactie en
vormgeving:
Frank Moens

Redactie:
Aart de Veer
Joop Comijs
Marjan van Elsland
Roelie de Weerd

Productie:
Celeste Koen
Jacqueline Langras

Aan dit nummer werkten
mee:
Jan Couenberg
Hester van Gent
Marijcke van Hasselt
Gerard van Hofwegen
Edwin Koot
Pierre Lombarts
Pauline Nordbeck
Frits Stuurman

Redactieadres:
Bomenstichting
Oudegracht 201 bis
3511 NG UTRECHT
tel (030) 234 07 78
fax (030) 231 03 31

Druk:
Van den Berg's Drukkerij -
Maarn

Bomennieuws is voor
donateurs gratis
jaarlijkse donatie f 35,-
abonnements f 35,- per
jaar
Verschijnt 4 keer per jaar
ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redactie.

Bomennieuws is gedrukt
op 100% kringlooppapier,
volledig chloorvrij
gebleekt.

Op de voorpagina:

*Het was goed rusten in
de schaduw van bomen
de afgelopen zomer.
Dit tafereel werd
gefotografeerd in de
buurt bij Brummen.
De boom is een Zwarte
populier een redelijk
zeldzame boomsoort in
ons land.*

foto: Frank Moens

In dit nummer ...

De eerste man in Nederland die naam en faam kreeg op het gebied van natuurbescherming en natuureducatie was Jac.P. Thijsse. Hij werd bij velen bekend door zijn Verkade-albums. Een niet eerder gepubliceerd werk, getiteld Eik en Beuk is in het gedenkjaar, vijftig jaar na zijn overlijden, uitgegeven. Donateurs van de Bomenstichting kunnen gebruik maken van een uniek aanbod om in het bezit te komen van dit nieuwste album. Op de bijlage leest u meer over de uitgave en de bestelwijze.

72

Geeltjes in het groen

Roelie de Weerd gaat dit keer in haar column 'De Boom in' in op de Nationale Groenfonds loterij. Toen zij de tekst in het begin van de zomer schreef, was het slagen van deze nieuwe loterij nog niet zeker. Haar woorden bleken profetisch te zijn. De belangstelling voor de loterij was zo gering, dat men de prijzen niet eens kon uitreiken. De column werd wel wat gedateerd, maar we wilden u de tekst niet onthouden.

89

Boom, mens en koe; eerste Dierckx-lezing.

Dinsdag 14 november wordt de eerste Dierckx-lezing gehouden in Utrecht. Dit is een jaarlijks te houden openbare lezing met bomen als thema, georganiseerd door de Bomenstichting en geïnspireerd door de familie Dierckx. Hans Heijbroek, bestuurslid van de Bomenstichting, boomdeskundige en voormalig onderzoeker bij het IBN-DLO in Wageningen, bijt het spits af.

90

Stad Groningen heeft de kaalste plek

Op 6 juni j.l. vond de jurering plaats van de fotowedstrijd 'Een mooie boom voor de kaalste plek'. Martine Bij koos met de andere juryleden het stationsplein in Groningen als winnaar. De lokatie werd voorgedragen door mevrouw Ietswaart uit Leiden. In het najaar zal zij samen met Ivo de Wijs een 25-jarige boom planten in Groningen.

En verder in dit nummer ...

Kappen dwarsbomen	73	Monumentale bomen over de grens	93
Beukenlaan in Driebergen overleeft rioleringswerk en herprofilering	74	Houd de bongerds hoog	96
Hoe scheef is het recht van een boom?	76	Nederlands bosakkoord ondertekend	96
Schade door bomen	79	Stukjes Redwood als souvenir	96
Mooie paardekastanje voor kap behoed	82	Nederlands bos in beeld	97
Soortenbeleid Rijksoverheid schiet drastisch tekort	82	Voor u gelezen	97
Stamgast: Frits Stuurman	83	Boeken	98
Dendrologische overpeinzigen: Bomen blozen	91	Agenda	99
		Boos	100

Geeltjes in 't Groen

Nederland moet weer groener worden en de Nationale Groenfonds Loterij doet daar wat aan. 'Een geeltje voor meer groen en kans op een half miljoen.'

Met die kreet op een pagina grote advertentie begon in het voorjaar de actie voor meer groen. Als knaller was er een geldboom afgebeeld, met groene briefjes van duizend als blaadjes. Dat snapte ik eerst niet. Ik dacht dat het geeltjes moesten zijn. Want een lot kostte een geeltje volgens de advertentie. En elk lot stond garant voor meer groen. Dus voor pakweg een miljoen geeltjes had je al gauw een mooi stukje bos bij elkaar. In de advertentie was geen bosje te bespeuren. Alleen een onbenullig boompje. Dat kon ook niet anders begreep ik, toen ik die advertentie beter las.

'In de afgelopen jaren is er in hoog tempo veel gebouwd in Nederland. Woningen, kantoren, industrie en wegen', zo begon de advertentie. Dat was mij ook al opgevallen, dus dat was geen schokkend nieuws. 'Hoogst noodzakelijk allemaal, maar het is wel ten koste gegaan van heel veel groen', ging de inleidende tekst verder.

Ik heb die zin twee keer gelezen. Ik voelde dat er iets moois moest komen, want zoiets schrijf je niet voor niets. En ja hoor, dacht ik het niet. Ze gaan er wat aan doen. 'Groen dat terug moet komen', las ik verder.

Ontroerd sloot ik mijn ogen en begon zachtjes te snorren. Ik zag weer de bekende plekje uit mijn kindertijd. De akkers met rogge en korenbloemen even buiten het dorp, toen daar nog niet gebouwd was. De houtwal langs het karrespoor waar ik altijd bramen plukte en waar nu een rechte asfaltweg ligt. De oude eik in de

bocht van de weg die omgehakt is. En al die andere dierbare plekjes groen die allemaal verdwenen zijn. Waar nu huizenblokken staan, doorkruist met kale rechte wegen. Dat wordt dus nu weer groen. Want dat het groen weer terug moest komen stond er zwart op wit. Nou, als dat zou kunnen. Snel las ik verder.

'Hoe maakt u Nederland groener?' Door een groenlot te kopen. Voor ieder lot wordt ergens in ons land gegarandeerd een boom of struik geplant. Dat was even slikken. Ik hoopte dat het groen weer op dezelfde plek zou komen. Niet dus. Daar ging mijn groene kinderraam. En dat kon natuurlijk ook niet. Zo praktisch ben ik dan ook wel weer. Je kunt die huizen en wegen moeilijk weer onder de grond schoffelen.

De opbrengst van die loterij wordt onmiddellijk in groenprojecten gestopt. Dat is toch een mooi initiatief, troostte ik mezelf. Daar moet je als natuurliefhebber meteen plat voor gaan en dus een hele serie loten kopen. Toch heb ik geen lot gekocht.

De hoofdprijs was een riante villa van een half miljoen in het groen. Toen kreeg ik zo mijn bedenkingen. Eerst beweren dat al dat bouwen ten koste is gegaan van veel groen en dan wel een villa bouwen in hetzelfde groen. Dan zullen ze daar toch eerst een paar bomen voor moet omhakken. Dat ze daar zorgvuldig mee zullen omspringen geloof ik niets van. Want één van die gulle sponsors van die Groenfonds Loterij met 'liefde voor de natuur' is Van der Valk. En Van der Valk geeft niets om bomen. Dat heeft 'Ome Gerrit' zelf een paar jaar geleden in Vrij Nederland beweerd. Ik citeer: 'We worden geregeerd door dictators. Milieudictators. De vervuiler betaalt, dat is toch een schandelijk principe. Dat een mens niet gewoon mag bouwen wat hij wil. Staat er een oude boom, dan mag ik die niet omzagen. Maar al die bouwvoorschriften houden ons imperium niet tegen. Zo'n boom zagen we weg. Krijgen we wel een boete. Vierhonderd gulden, flauwekul.'

En zo iemand heeft liefde voor de natuur? Dat hij sponsort moet hij weten. Daar heb ik niets op tegen. Hij heeft toch centen zat. Dus kan hij wel wat in dat Groenfonds stoppen. Maar zeg er dan niet bij dat hij liefde voor de natuur heeft. Dat is een dikke leugen.

Van mijn geeltje zou gegarandeerd een boom of struik geplant worden. Ook dat is een dikke leugen. In de prijzenpot zit totaal 3,5 miljoen. Dat geldboompje stond dus heel ordinaar voor dat prijzenpakket. Daar moet die riante villa van betaald worden. Dat zijn al 20.000 geeltjes. Dan blijven er nog 120.000 geeltjes over die kwistig rond gestrooid worden en gegarandeerd niet in een groenproject terecht komen. Ik ga toch niet mee financieren aan een villa van een half miljoen voor iemand die ik helemaal niet ken? Ik zou wel gek zijn. Nee, ik heb geen lot gekocht. Want: 'Uit jenever, turf en achterdocht heeft God de Drenth gewrocht'. Dus daar trapte deze Drentse mooi niet in. Ik heb op safe gespeeld. Die villa hoef ik toch niet. Ik heb voor een geeltje zelf een paar heesters gekocht en rond mijn stulpje in de tuin geplant. Het stukje Nederland dat ik nu uit mijn raam zie, begint al heel mooi groen te worden.

Roelie de Weerd

Kappen dwarsbomen

Edwin Koot

Wegreconstructies, renovaties, aanleg van kabels en leidingen en nieuwe bebouwing, allemaal ter verbetering van de buurt. Maar of de bomen van deze verbeteringen profiteren?

Breda

Reeds vorig jaar zomer waren er verontrustende berichten uit Breda. Landgoed Valkrust aan de Ulvenhoutselaan is namelijk aan renovatie toe. Om de renovatie te kunnen bekostigen is men van plan te gaan bouwen in het park. Uiteraard stuiten deze plannen op een enorm verzet. De Bomenstichting geeft in haar bezwaren aan dat het park bomen- en plantenrijk en ecologisch zeer interessant is. Het is onduidelijk of met deze ecologische factoren rekening is gehouden bij het aanwijzen van de bouwlocatie in het park, en evenmin is duidelijk welke plannen er voor het groen zijn.

Inmiddels hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant een verklaring van geen bezwaar afgegeven en heeft de gemeenteraad het plan met slechts één stem meerderheid(!) goedgekeurd. In mei is een bouwvergunning afgegeven voor vier woontorens. Hiervoor blijken maar liefst 72 bomen te moeten worden gerooid. De buurtbewoners betwijfelen bovendien of het daarbij zal blijven en vrezen voor de toekomst van onder meer twaalf 150 jaar oude beuken. Al met al lijkt het, dat met dit bouwplan geen sprake meer is van een plan "in het groen".

Hilversum

De Kerkbrink in Hilversum is aan revisie toe, althans in de ogen van de bestuurders. De reconstructie wordt groots aangepakt. Een aantal bomen op het plein moet daarbij verdwijnen. "Maar deze bomen zullen zo mogelijk worden verplant", meldt de gemeente niet zonder trots. De

Bomenstichting is niet blij met deze modegril van gemeentebesturen om zo makkelijk te besluiten, bomen te verplanten.

Aan hetzelfde plein staat ook het voormalig hotel "het Hof van Holland". Dit gebouw moet op korte termijn plaats maken voor nieuwe bebouwing.

Naar het zich laat aanzien is in de nieuwe plannen nog geen rekening gehouden met de bomen die nu voor het pand staan. Laten we hopen dat een storm, van protesten wel te verstaan, daar verandering in brengt.

Huizen

De bomen in de lepenlaan veroorzaken een berucht probleem: de stoeptegels werden opgedrukt. Het probleem is echter grondig aangepakt. Voor de egalisatie zijn

armdikke wortels weggehakt. Het leed is daarmee al geschied. Nu kan alleen nog bekeken worden of bijvoorbeeld een lichte compensatiesnoei in de kroon nog enig soelaas kan bieden. De vraag blijft natuurlijk of er geen andere oplossing mogelijk was. Of zou de gemeente vinden, dat paardekastanjes in de lepenlaan niet passen?

Enkele markante bomen op de Kerkbrink in Hilversum moeten wijken voor een overdekt winkelcentrum (boven).

Het park Valkrust in Breda (links) is dringend aan een onderhoudsbeurt toe. Het geld ontbrak echter hiervoor en daarom besloot men om een deel te verkopen en er een appartementencomplex neer te zetten, om zodoende de benodigde financiën bijeen te kunnen brengen. Dat dit ten koste gaat van bomen laat zich wel raden.

foto's: Edwin Koot

Beukenlaan in Driebergen overleeft rioleringswerk en herprofilering

Jan Couenberg

In het voorjaar van 1990 maakte de gemeente Driebergen-Rijsenburg bekend dat zij plannen had om de Buntlaan en directe omgeving ingrijpend te renoveren. Reden daartoe was de slechte staat van de riolering. Tevens was dit een mooie gelegenheid om ook de indeling van het maai-veld te wijzigen en op een aantal plaatsen een 30 km zone in te voeren. Het vernieuwen van het riool betekende ook het vernieuwen van de huisaansluitingen op dat riool. De Bomenstichting werd in een vroeg stadium bij de plannen betrokken en het werk werd daarna nauwlettend gevolgd. Of de bomen de ingrijpende werkzaamheden zullen overleven is nog niet met zekerheid te zeggen, maar na enkele jaren ziet het er hoopgevend uit.

Foto gemaakt na de renovatie van de Buntlaan in september 1994. Tussen de bomen is een 15 cm dikke bovenlaag van compost vermengd met zand aangebracht. Parkeren tussen de bomen behoort tot het verleden.
foto: T.E.J. van Zeijts

Plannen voorgelegd aan bevolking

In de Buntlaan staan aan beide zijden van de rijstrook 148 zware beuken, waarvan de leeftijd gemiddeld 80 jaar of ouder is. De gemeente was zich dan ook terdege bewust dat het vernieuwen van het riool nabij deze oude beuken de overlevingskansen in gevaar zou brengen. Om die reden werd door de Gemeente op 19 december 1990 een informatieavond voor de bewoners belegd. Het waren nog geen uitgewerkte plannen. Belanghebbenden werden uitgenodigd tot het geven van reacties en er werd tevens de te volgen procedure gepresenteerd.

Uitvoerig onderzoek

In hetzelfde jaar werd in opdracht van de gemeente door de firma Copijn een onderzoek verricht naar de eventuele gevolgen van bovengenoemde werkzaamheden. Het rapport van Copijn wijst uit, dat behoud van de bomen in principe mogelijk is, mits aan een aantal voorwaarden zal worden voldaan. De belangrijkste voorwaarden uit dit rapport zijn:

- de rijbaan versmallen
- het voorkomen van parkeren onder de bomen
- bodemverbetering t.b.v. de bomen
- het nieuwe riool tussen de bomenrij aanbren-gen (onder de rijbaan)
- oude riool (in één berm) niet opgraven en in de nabijheid van bomen niet graven, maar boren.

Uit het onderzoek kwam naar voren, dat de beuken nog in een redelijke staat verkeerden ondanks het gegeven dat de grond direct binnen de kroonprojectie sterk was verdicht. Er werd daar onder de bomen ook frequent geparkeerd. De meeste wortels hadden zich in de richting van de aangrenzende tuinen ontwikkeld en graafwerkzaamheden tussen de bomen en de tuinen zouden de bomen ernstig beschadigen. Het was ook om die reden dat Copijn adviseerde het riool onder de rijweg te leggen.

Bomenstichting ingeschakeld

Begin december 1990 werd de Bomenstichting door de bewonersgroep benaderd met het verzoek haar visie op het rapport van Copijn te geven en de bomen ter plaatse te bekijken. Dit werd door ondergetekende (kontaktpersoon voor de Bomenstichting) in januari in het jaar daarop gedaan. Uit mijn onderzoek bleek dat de beuken toch minder vitaal waren, dan gedacht.

Bovendien verschilde de grondwaterstand tussen het begin en het eind van de laan aanmerkelijk. Dit zou ongetwijfeld invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de beworteling. Uit nader ingewonnen informatie over de diepte van het riool, de diameter en de huisaansluitingen, concludeerde ik dat een nieuw riool onder de rijbaan op de meeste plaatsen niet tot problemen voor de bomen zou leiden. Mits op de plaats waar wortelconcentraties werden aangetroffen de rioolbuis er onderdoorgeperst zou worden. Op 23 maart 1991 bracht ik per brief namens de Bomenstichting verslag uit aan B & W, waarbij de volgende opmerkingen van belang waren.

- het grondwaterpeil mag niet veranderen
- is de bronbemaling op de plaatsen van de hogere grondwaterstand nodig (zoiets kan tijdens het groeiseizoen voor bomen funest zijn).

Ongerustheid blijft bestaan

Ondanks veelvuldig overleg tussen gemeente en bewoners, kon de gemeente de ongerustheid over aantasting van de beuken niet geheel wegnemen.

Op 1 oktober 1992 namen de werkzaamheden een aanvang. Er werd voorzichtig gewerkt en ook tussentijds was er overleg tussen bewoners en de gemeente. Tijdens de herprofilering werd ook een behoorlijke grondverbetering aangebracht. De werkzaamheden waren nog in volle gang toen ik op 18 november van dat jaar een bezoek aan de Buntlaan bracht. Ik schrok van de bronbemaling die het water wegpompte tot een diepte van 5 meter onder het straatniveau. De grond in het haarwortelpakket was erg droog, hetgeen betekende dat de verdamping door de bomen nog volop gaande was. Ik dacht daarbij aan de opmerking van Ir. T.J.M. Janson uit "Stadsbomen van Acer tot Zelkova", dat een plotselinge verandering van de grondwaterstand het afsterven van de beuk tot gevolg heeft. Het zal in de toekomst moeten blijken in hoeverre deze "tijdelijke" grondwaterstandverlaging van invloed is geweest. Daar waar het riool de beworteling van enige betekenis kruist, werd deze gespaard door de wortels tijdelijk aan een balk over de sleuf op te hangen.

Gasleiding door het wortelpakket

Minder gunstig voor de bomen aan de oneven zijde van de laan was de vernieuwing van de oude gasleiding en het vullen van het oude riool. Dit vond plaats tussen de bomen en de aangrenzende tuinen, dus daar waar de meeste wortels zich bevonden. Het gevolg was, dat ondanks de voorzichtige wijze van werken, er schade ontstond aan het voor de bomen belangrijke haarwortelpakket. De gemeente week hier duidelijk van het advies af om deze strook grond zoveel mogelijk onberoerd te laten en de gasleiding d.m.v. doorpersingen aan te brengen.

Aan de bewoners heb ik voorgesteld de stand van de bomen een aantal jaren te blijven volgen. Het kan vrij lang duren, soms wel 7 jaar, voordat invloeden van de werkzaamheden zichtbaar worden. We wachten af.

Toch kon ik mijn nieuwsgierigheid niet zo lang bedwingen en had ik begin september 1993 een ontmoeting met de heer van Zeijts, een van de initiatiefnemers in de bewonersgroep voor het behoud van de beuken. We hebben toen een aantal foto's van de beuken gemaakt, die we konden vergelijken met die van de heer Koerts, gemaakt van de oude toestand. Wat ons tijdens de rondwandeling opviel was de algemene toename van de vitaliteit. Deze verbetering gold ook voor veel bomen die er voor die tijd minder goed bijstonden. Dit was vooral opvallend aan het begin van de laan, daar waar voordien intensief geparkeerd werd. Dit was nu niet meer mogelijk. (De heer van Zeijts had op een plattegrond de toestand per boom aan het begin van de renovatie vastgelegd).

Herstel sneller dan verwacht

In de winter van 1993/1994 moesten er opnieuw graafwerkzaamheden plaatsvinden. Toen bleek, dat het wortelgestel zich flink had hersteld. Dit was waarschijnlijk het gevolg van:

- de toegepaste grondverbetering
 - het sterk terugdringen van het parkeren onder de bomen waardoor onnodige bodemverdichting wordt voorkomen
 - een gezamenlijke watergeef-actie van de laanbewoners tijdens de droge voorzomer van '93. Dit werd uitgevoerd m.b.v. tuinsproeiers van de bewoners en waterwagens van de gemeente
 - de grote hoeveelheid neerslag gedurende de tweede helft van '93 en de eerste helft van '94.
- Voor de volledigheid moet ik wel vermelden dat vóór de renovatie een aantal bomen is afgestorven als gevolg van aardgaslekage's. Dankzij het uitvoerig overleg tussen bewoners en gemeente is er begrip ontstaan voor elkaars standpunten. We kunnen hier 'voorzichtig' spreken van een succesvolle samenwerking. Het is echter nog te vroeg om te spreken van een overwinning voor de bomen. Ik heb het plan, samen met de bewonerscommissie, de bomen nog enige jaren te volgen.

De oude situatie voor de werkzaamheden aan de riolering. De bodem is sterk verdicht en de bomen hebben hun wortels voorname-lijk in de tuinen van de aangrenzende huizen

foto: T.E.J. van Zeijts

Hoe *scheef* is het recht

Marijcke van Hasselt

Het kappen van bomen is gelukkig aan allerlei regels gebonden. Lang niet altijd worden deze nauwgezet nageleefd. Of er wordt met verkeerde voorwendzelen de kap van een boom afgedwongen. Vanuit mijn betrokkenheid bij de actiegroep 'Behoud de Beuk' in Apeldoorn wil ik mijn visie geven op het recht van een boom. Ik word hierbij niet gehinderd door het recht en de bestaande praktijk, maar ik kan laten zien in wat voor een bizarre situatie we zitten. En wat voor een Kafkaïaanse wereld er voor de boom ontstaan is door een combinatie van regelgeving en praktijk. In dit artikel zal ik aan de hand van een aantal stellingen dit trachten duidelijk te maken. In een onbewaakt ogenblik zijn ze immers zo gekapt.

Het recht van een boom

Voor bomen schiet het (formele) recht tekort. Zowel het regelend als het inhoudelijk recht zijn onvoldoende uitgerust voor zoiets specifiek als levende bomen.

Het regelend recht bevat te weinig waarborgen voor het behoud van een boom, zolang de discussie over het voortbestaan nog gaande is. En als de zaak voor de rechter is gekomen, worden allerlei belangen tegen elkaar afgewogen, waarbij het belang van de boom zelf niet meespeelt. Ik bedoel het belang van een meestal gezonde boom, die al jaren op een plek gegroeid is en die als zodanig recht heeft op respect. Op zo'n moment wordt over het algemeen alleen gepraat over het privébelang dat de ene of de andere partij heeft bij behoud of verwijdering.

Belangenafweging is een farce, zolang het belang van de boom zelf, de natuur, niet meetelt.

Zodra economisch belang in het geding is (meestal omdat gebouwd moet worden op de plek waar de boom staat), komt dit bijna altijd neer op het kappen van de boom. In de binnenstad gaat economisch belang vóór alles, en wordt geen rekening gehouden met de eveneens economische boomwaarde.

Het onwaarachtige en misleidende in zo'n belangenafweging is, dat de samenhang tussen alle verschillende aspecten van een boom in het geheel van de natuur uit het oog wordt verloren. Er is veel meer verborgen en het leven is veel complexer dan wij met onze materialistische beschouwing kunnen determineren. De rijke totaliteit van die samenhang valt subiet weg als een onderdeel eruit wordt gelicht en door iets anders "vervangen". Losse delen zijn inderdaad vervangbaar, maar de boom/b oomgroep/bos als unieke leefgemeenschap, als totaliteit niet.

Dat de natuur vervangbaar is, is een absurde gedachte en leidt uiteindelijk tot haar vernietiging. Ik denk dat alleen actiegroepen, juist door hun emotionele benadering, het best dat specifieke belang van het behoud van de boom terwille van de boom zelf kunnen weergeven.

Het belang van actiegroepen

Actiegroepen zijn onontbeerlijk in een democratie. In een staatsvorm waarin de stem van het volk belangrijk is, zijn actiegroepen onmisbaar ten einde die stem te laten horen. Sociologisch is aangetoond dat elk protest staat voor minstens honderd andere protesten van mensen, die dat alleen niet zo openlijk zouden kunnen of durven uiten.

Maar naast een rol als spreekbuis hebben actiegroepen zeker ook een rol als bewustmaker en wakkerschudder. Door hun (vaak ludieke) acties weten zij de aandacht te vestigen op misstanden die anders over het hoofd zouden worden gezien. Je kan dus zeggen dat actievoerders voorkomen dat de maatschappij in slaapt. Eigenlijk is het pas echt zorgelijk als er niet meer geprotesteerd wordt.

Het actievoeren zou van overheidswege gestimuleerd moeten worden, want het leert mensen kritisch rond te kijken. En dat is geen overbodige luxe, want het blijkt dat de rapporten die worden opgesteld en waarop beslissingen genomen worden, veelal vol zitten met ofwel gewone fouten of misrekeningen, maar ook met pure misleidingen en zelfs leugens. Regelmatig worden bijvoorbeeld bomen tot ziek of gevaarlijk bestempeld om de weerstand tegen het kappen te breken of wordt gezegd dat een andere oplossing niet mogelijk is. En helaas tuint de gemiddelde burger daar veel te makkelijk in.

Actievoerders leveren de broodnodige deskundigheid, waaraan gewone mensen niet toekomen. Het feit dat actievoerders zich in een onderwerp vastbijten, levert vaak veel nieuwe informatie op en kan fouten aan de kaak stellen.

Betekenis van een boom voor de mensen

Van veel in de natuur kan een mens houden, maar je hecht je niet zo gauw aan een torretje of een enkele bloem. Toch is contact met de natuur heel belangrijk voor het welzijn van mensen. De boom is voor veel mensen een zichtbaar stukje natuur en als zodanig object van hun liefde voor die natuur.

van een boom?

Een boom is heel erg zichtbaar en staat altijd op zijn plek. Het is een stukje natuur, waaraan mensen zich kunnen hechten. Bomen dienen vaak als oriëntatiepunt. Veel mensen hebben dan ook een lievelingsboom. Vraag het maar eens na.

Om dit te illustreren een verhaal over Koningin Wilhelmina. Zij was heel lastig als er bomen op 't Loo gekapt moesten worden. Daarom had de houtvester de gelegenheid van haar verblijf in Den Haag, aangegrepen om gauw wat bomen te kappen. Maar bij terugkomst had Wilhelmina dit meteen door. Zij liet de houtvester komen, die haar vertelde dat het kappen echt nodig was geweest. Het verhaal gaat dat Wilhelmina toen de volgende gedenkwaardige woorden sprak: "Dan had je me op z'n minst de gelegenheid kunnen geven om afscheid te nemen". Dit verhaal illustreert heel duidelijk hoe goed sommige mensen het eigene van een boom kunnen ervaren en daardoor van zo'n boom houden en waarbij zij ook een respectvolle houding van anderen verwachten.

In deze tijd is overigens de zorg voor bomen zeer terecht. De ontbossing geldt zeker niet alleen voor de tropische regenwouden, maar ook voor ons eigen land. Nederland behoort tot de meest vervuilde en minst beboste landen van West-Europa. En iedereen die een beetje uit zijn ogen kijkt, ziet hoeveel bomen bijna dagelijks verdwijnen. Niet alleen door kappen, maar ook door het aantasten van de bodem waarop bomen staan. Wij mensen zijn bezig om in rap tempo de buitenste laag van de aarde te verzieken. Dat is toeval wel de leeflaag. Wat dat voor consequenties

zal hebben, kunnen we nu al vermoeden. Het is daarom zaak alles in het werk te stellen, om de bewoners van de aarde (en zeker de jongere generatie) een andere houding ten aanzien van de natuur te laten ontwikkelen. En inzet voor het behoud van bomen is daarbij een heel goed middel.

De rol van gemeenten

De rol van gemeenten op dit punt is heel belangrijk. Het goede voorbeeld van gemeenten in de zorg voor de natuur heeft een meervoudige heilzame uitwerking. Onzorgvuldig omgaan met de natuur door degene die het goede voorbeeld moet geven, lokt namelijk ongeïnteresseerdheid uit, die uiteindelijk kan ontaarden in vandalistisch gedrag. Allereerst is nodig dat gemeenten ook zelf de opgestelde regels naleven. Daar schort het nog wel eens aan. Maar ook met het stelselmatig opleggen van de herplantplicht, de vergoeding van de boomwaarde en het consequent afstraffen van illegaal kappen kan de gemeente aan de burger laten zien dat het behoud van bomen hen lief is, waarbij geregelde controle uiteraard noodzakelijk is. Op dit punt is het heel belangrijk dat gemeenten rekening houden met bestaand en toekomstig groen in bestemmingsplannen. Waarbij het voor architecten een uitdaging moet zijn, in hun plannen met het groen rekening te houden.

Gemeenten dienen te voldoen aan de publicatieplicht van gemeentelijke besluiten, zoals opgelegd in de Algemene Wet Bestuursrecht. Artikel 3:40 luidt: "Een besluit treedt niet in werking voordat het is bekendgemaakt" (aan aanvrager én andere belanghebbenden). Een vergunning die

wordt afgegeven zonder voorafgaande publikatie, heeft geen rechtskracht en is in strijd met de wet en kan dus in de prullenmand.

Een correcte gemeente zal deze regel uit de A.W.B. uitvoeren. Omdat voor een boom die eenmaal gekapt is, weinig meer te doen is, zal zo'n gemeente daarbij een artikel in haar bomenverordening moeten opnemen dat "binnen 6 weken na de publikatie geen gebruik mag worden gemaakt van de vergunning en vervolgens ook niet - indien er een bezwaarschrift is ingediend - zolang er nog niet over dat bezwaarschrift en een eventueel daarop volgend beroepschrift definitief is beslist".

Verlening zonder publikatie moet door middel van een proefproces aan de kaak worden gesteld.

Er kan niet genoeg op worden gewezen dat de gemeente tegenover de Officier van Justitie staatsrechtelijk verplicht is, elk geval van illegaal kappen door te geven. Het zelf opleggen van de verplichting, de boomwaarde te vergoeden of een herplantplicht houden niet in dat de strafrechtelijke kant niet meer aan de orde behoeft te komen. De bestuursrechtelijke én de strafrechtelijke afhandeling van een kwestie moeten naast elkaar plaatsvinden. Bij het eventueel opleggen van een straf zal de rechter altijd rekening houden met door anderen opgelegde verplichtingen.

De rol van de boomverzorger

Natuurlijk heeft de manier waarop een boomverzorger met bomen omgaat, ook een heel belangrijke voorbeeldfunctie. Als boomverzorgers alleen maar ordinaire kappers zijn, is het woord "boomverzorger" een voorbeeld van taalvervalsing. Zij maken hun ambt dan ongelooft-

waardig. Onze taal staat al stijf van dit soort taalvervalsingen, die de kwalijke inhoud van een begrip moeten afdekken. Een tergend voorbeeld is het woord 'gewasbeschermingsmiddelen' voor ordinair gif.

Alleen door zijn werk echt met zorg te doen, kan de boomverzorger zijn naam waar maken. In dat geval is hij de partner van de actiegroepen.

Boomverzorgers en actiegroepen dienen hetzelfde belang.

Actiegroepen kunnen bij een gemeente of bij particulieren een aanzet geven tot een andere houding ten opzichte van bomen. Daarop kunnen de boomverzorgers weer inspringen. En omgekeerd kan het zijn dat de boomverzorger de onmisbare deskundige ondersteuning kan leveren, die een actiegroep nodig heeft.

Conclusie

Voor een boom is het recht alleen onvoldoende. Wel is het recht natuurlijk onontbeerlijk in de strijd voor het behoud van bomen en een goed hulpmiddel daarbij. Maar aanpassing van de wetgeving in het specifieke belang van behoud van de natuur is zeer noodzakelijk. De jurisprudentie is daarin een belangrijke faktor.

'Bomen en Wet'

geheel herziene 4e druk

Het boek 'Bomen en Wet', praktijkgids voor het recht over bomen, bossen en andere houtopstanden, is in een geheel herziene druk verschenen. In verband met de vele, ingrijpende veranderingen in wetgeving, rechtsbescherming en rechtspraak was een aanpassing nodig.

De aan de Bomenstichting verbonden jurist, mr. Bas M. Visser heeft een grondige herziening en uitbreiding van dit boek voltooid. Hij werd bijgestaan door een uitgebreide klankbordgroep van juristen en andere deskundigen, die dagelijks betrokken zijn bij vragen rond bomen en recht.

U kunt Bomen en Wet bestellen door f 30,- (niet-donateurs betalen f 35,-) over te maken op giro 2108755 van de Bomenstichting te Utrecht. De prijs is inclusief verzendkosten. Wilt u meer exemplaren bestellen, belt u dan even voor de prijs (telefoon 030-340778).

f 30,-

Schade door bomen

Hester van Gent

Het komt regelmatig voor dat takken uit bomen breken of zelfs hele bomen omvallen. In sommige gevallen treedt daarbij schade op aan personen of goederen. Met de herfststormen voor de deur wordt in dit artikel stilgestaan bij de aansprakelijkheid voor de schade door bomen. Omdat schade, veroorzaakt door bomen, het gevolg kan zijn van onvoldoende controle en onderhoud, wordt tevens aangegeven op welke wijze bomen eenvoudig gecontroleerd kunnen worden op vitaliteit, standvastheid en takbreuk. In de meeste gevallen zal er niets met een boom aan de hand zijn en is er geen reden tot ongerustheid. Mocht er twijfel bestaan, dan kan een boomverzorger worden geraadpleegd.

Enkele praktijk voorbeelden

1. Op 21 oktober 1989 is aan de Koesteeg in de gemeente Sprang-Capelle een gemeenteboom op een geparkeerde auto gevallen. De schade aan de auto bedroeg f 6450,-. Er stond op dat moment behoorlijk wat wind, maar de omstandigheden waren geenszins extreem te noemen voor een herfst in Nederland.
2. Op 10 augustus vorig jaar is om 6.00 uur op de Erasmusweg in Den Haag een iep (*Ulmus X hollandica 'Vegeta'*) met een stamdoorsnede van circa 35 centimeter omgevallen. De gemeenteboom stond tussen een fietspad en een rijweg. Een op dat moment passerende fietser kwam onder de takken van de boom terecht en is naar het ziekenhuis gebracht. In de loop van de ochtend kon het slachtoffer weer naar huis.

Burgerlijk Wetboek

De vraag rijst nu wie aansprakelijk is voor schade door bomen en takken. Het antwoord op deze vraag is te vinden in het Burgerlijk Wetboek bij de regeling van de onrechtmatige daad (artikel 6:162 en volgende). Uitgangspunt hierbij is schuld aansprakelijkheid. Dit betekent dat de benadeelde moet bewijzen dat de eigenaar van de boom onvoldoende zorg aan de betreffende boom heeft besteed. Hierbij wordt rekening gehouden met de (on)deskundigheid van de eigenaar. Van een particulier, die zijn eigen bomen controleert, kan minder verwacht worden dan van een controlerend boomverzorgingsbe-

drijf of gemeentelijke groendienst.

In het verleden is vaak de fout gemaakt de omgevallen boom te snel te ruimen, waardoor de oorzaak moeilijk te achterhalen was. Om dit te voorkomen, dienen gemeenten een soort draaiboek te hebben volgens welke gehandeld moet worden bij schade door bomen.

Zorgplicht

Hoe ver moet de eigenaar gaan met zijn zorg voor de boom?

In de praktijk worden drie 'zorgplichten' van de boomeigenaar onderscheiden: de algemene zorgplicht, de verhoogde zorgplicht en de onderzoeksplicht.

De algemene zorgplicht is in eerste instantie voldoende. Hieronder valt, naast het gewone onderhoud, de regelmatige controle op uitwendig zichtbare gebreken aan de bomen.

De verhoogde zorgplicht geldt op plaatsen met een verhoogde gevaarstelling.

Hiermee worden plaatsen bedoeld waar, indien er een tak uitbreekt of een boom omvalt, te voorzien is dat er veel schade zal ontstaan, bijvoorbeeld bomen langs autowegen of drukke straten. De boomeigenaar is verplicht op dergelijke plaatsen tenminste eenmaal jaarlijks te controleren.

Van de onderzoeksplicht is sprake wanneer een boom één of

Hoe de toestand van het wortelstelsel is, is niet eenvoudig te zeggen. Toch kunnen bovengrondse tekenen aanleiding zijn voor een nader onderzoek.

Veelal voorspellen paddestoelen op de stam of de takken weinig goeds. Of de boom gevaarlijk is hangt onder andere af van de mate van aantasting en de soort schimmel.

foto's: archief Bomenstichting

Scheuren in de bast, het optreden van paddestoelen en het scheefzakken van de boom betekenen in ieder geval dat u alert moet zijn. Hoe alert? Een goede boomverzorger kan uitsluitend geven op uw vragen.

foto's: IBN-DLO

meerdere uitwendig zichtbare gebreken heeft, of wanneer de eigenaar anderszins weet dat de boom een extra risico loopt, bijvoorbeeld doordat er 'gebrekkige' bomen in de directe omgeving staan. Het onderzoek kan bijvoorbeeld bestaan uit de inspectie van (snoei) wonden die vanaf de grond niet bereikbaar zijn, de determinatie van een schimmel of bodemkundig onderzoek.

Uitwendige controle

Een boom moet niet als 'potentieel gevaarlijk' gezien worden, want de veiligheid van een boom kan door booverzorgers goed bepaald worden. Ook particulieren kunnen hun boom op eenvoudige wijze uitwendig controleren op zaken die een indicatie geven voor de veiligheid van de boom. Deze controle valt uiteen in 4 onderdelen, namelijk kroon, stam, wortelvoet en omgevingsfactoren.

Bij de krooninspectie letten we op zaken als:

- afstervende of dode takken (grootte, plaats in de boom);
- takscheuren (het hout hieronder kan gaan rotten, waarna de tak geheel kan afbreken; indien mogelijk kan met een hard voorwerp op de tak geklopt worden om na te gaan of deze hol is);
- verkeerde takstand (bijvoorbeeld elkaar kruisende en langs elkaar schurende takken, uitzakende takken en plakoksels, zie afbeelding);
- slecht in blad staan, lichtere bladkleur of geringere scheutlengte ten opzichte van andere

bomen van dezelfde soort in de nabije omgeving;

- uitbundige bloei gevolgd door slecht in blad staan (deze 'noodbloei' treedt op wanneer bomen in de verdrukking komen);
- aanwezigheid van ziekten of plagen.

Bij de stam en de wortelvoet moet gekeken worden naar zaken als:

- mechanische schade;
- bliksem- en brandschade;
- holten (te ontdekken door met een hard voorwerp op de stam te kloppen);
- scheef staan ten opzichte van het jaar ervoor;
- scheuren in de bast;
- loslaten van de bast;
- aanwezigheid van ziekten of plagen, met name paddestoelen;
- bij geënte bomen: onvoldoende vergroeiing van ent en onderstam (een indicatie hiervoor kan zijn: afwezigheid van duidelijke wortelaanzetten).

Omgevingsfactoren omvatten alle zaken die iets zeggen over of van invloed zijn op de vitaliteit en stabiliteit van bomen, zoals:

- scheuren in de grond of de verharding rondom de boom;
- bomen in de buurt die slecht zijn;
- verhoging/verlaging van het grondwater;
- plotseling alleen komen te staan (bijvoorbeeld door het wegvallen van een aangrenzende beplanting).

Schadelijkheid

Als een van deze zaken waargenomen wordt bij een boom, dan wil dat nog niet zeggen dat deze boom gevaarlijk is. Het hangt natuurlijk van de plaats van de boom af of deze schade aan kan richten (staan er bijvoorbeeld geparkeerde auto's in de buurt?). Verder hangt het af van de boomsoort; de ene soort is gevoeliger voor breuk dan de andere.

Ook hoeft de aanwezigheid van de genoemde verschijnselen niet in alle gevallen negatief te zijn. Wonden kunnen bijvoorbeeld geheel overgroeien zonder dat het hout eronder rot. Verder zijn paddestoelen niet altijd schadelijk voor de boom; er zijn ook paddestoelen die samen met bomen groeien, waarbij sprake is van wederzijds voordeel (bijvoorbeeld berk en vliegenzwam).

Schimmels die bladvlekkenziekten veroorzaken zijn eveneens ongevaarlijk. Platanen, verspreid in het centrum van Utrecht, verloren vorig voorjaar ineens hun blad ten gevolge van deze ziekte. De bomen herstelden zich echter nog dezelfde zomer en dit jaar staan de platanen weer vol in blad.

Indien u na inspectie denkt dat een boom of de takken gevaar op kunnen leveren, schakel dan een boomverzorger in. Deze kan duidelijkheid verschaffen over wat er precies met de boom aan de hand is en eventuele maatregelen treffen.

Vervolg voorbeelden

Terug naar de voorbeelden aan het begin van dit artikel.

1. Achteraf bleek de boom aan de Koesteege in ernstige mate door wilgehoutrups aangetast te zijn. Bij andere bomen in de straat was al eerder wilgehoutrups waargenomen. Wilgehoutrupsen maken gangen in het hout van de stam, waardoor de groei vertraagd wordt. Bij een flinke storm kan de boom boven de grond afbreken.

De rechter heeft de gemeente aansprakelijk gesteld voor de schade, omdat de gemeente onvoldoende aan haar verplichting tot inspectie en controle had voldaan. De aantasting van de bomen in de omgeving had voor de gemeente aanleiding moeten zijn tot verhoogde waakzaamheid en het niet meer volstaan met de gebruikelijke jaarlijkse controle. De gemeente heeft na het incident de andere bomen in de straat aan een onderzoek onderworpen en aan de hand van de resultaten hiervan besloten een aantal bomen te rooien.

- De iep in Den Haag viel onder de algemene zorgplicht. De komende 25 à 30 jaar verwachtte de gemeente geen problemen met de boom. Uit nader onderzoek aan de omgevallen boom bleek dat het oorspronkelijke wortelgestel nagenoeg geheel vergaan was en dat zich hierop een nieuw pakket haarwortels ontwikkeld had. Hierdoor is de boom wel in leven gebleven, maar alle verankering met de bodem was verdwenen. Aan de stamvoet was geen spoor van inrotting of indroging van het hout te vinden. De bladkleur van de boom was weliswaar lichter en de scheutlengte korter dan die van een normaal groeiende boom, maar dit beeld kwam na de hete en droge zomer op meer plaatsen in de stad voor. Het slechte wortelgestel is waarschijnlijk het gevolg van (late) onverenigbaarheid tussen ent en onderstam. Dit is meestal een afstotingsproces van de weefsels van ent en onderstam. Het is in dit specifieke geval niet tot een aansprakelijkheidsstelling gekomen.

Een slechte takaanhechting (foto boven), zoals deze zogenaamde plakoksel, leidt vaak tot schade. Preventieve maatregelen om uitbreken te voorkomen kunnen worden genomen.

Wonden, ontstaan door aanrijding, storm of bliksem zijn, een makkelijke invalspoort voor schadelijke organismen, die de boom kunnen verzwakken.

foto's: IBN-DLO en archief Bomenstichting

Conclusie

Geconcludeerd mag worden dat de gemeente voldoende zorg heeft besteed aan de boom en dat op grond van de bovengrondse vitaliteitskenmerken geen uitwendig zichtbare gebreken voorhanden waren, die duiden op de (slechte) standvastheid van de boom. Naar aanleiding van dit incident controleert de gemeente jaarlijks rond half augustus alle iepen.

Een compleet overzicht van de wetgeving omtrent bomen en schade is te vinden in hoofdstuk 4 van 'Bomen en Wet' (B.M. Visser, vierde druk 1995, uitgave Bomenstichting).

Mooie paardekastanje voor kap behoed

Het was een prachtige samenloop van omstandigheden. Op het plein van de Koningin Emmaschool te Bussum was behoefte aan schaduw; een paar honderd meter verderop, in Naarden, moest een kastanjeboom in verband met nieuwbouw worden gekapt. Twee ouders van

de Emmaschool zijn de uitdaging aangegaan. Ze verzamelden informatie, onder andere bij de Bomenstichting, om de haalbaarheid van de verplaatsing van de boom na te gaan. Een gerenommeerd verplantingsbedrijf uit Utrecht

durfde het aan om de operatie onder verlening van garantie op zich te nemen, mits dit voor 1 mei zou gebeuren. Het was inmiddels april geworden en tijdsdruk deed zich gelden. Toestemming en medewerking op allerlei terrein moest van beide gemeenten verkregen worden. Het Groenfonds Nederland, onze grootste nationale bomenplanter, heeft daarbij op de achtergrond een belangrijke rol gespeeld. We zochten naar sponsors om de voor een school toch wel pittige kosten te verminderen. Nadat een grote vis gevangen was werd de operatie dekkend gemaakt door het radioprogramma "Steen en been" van de VARA. Dankzij dat programma boden bedrijven gratis diensten aan, zoals het leggen van rijplaten en het verzorgen van grondwerkzaamheden. Er volgden ook vele hartverwarmende reacties van particulieren uit het hele land, in de vorm van meestal geldelijke bijdragen, tot zelfs de gehele dekking van de kosten van nazorg voor de boom.

Op 19 april was het zover; en het werd tijd, want bladeren en kaarsjes ontloken aan de niets vermoedende boom. De minstens 45 jaar oude, compacte en heel fraai gevormde paardekastanje werd onder grote belangstelling van bewoners en plaatselijke pers op de schop genomen twintig ton zwaar! Na het opzienbarende transport gebeurde het feestelijke planten van de boom onder nog veel grotere belangstelling: honderden schoolkinderen, ouders en leerkrachten.

Terugkijkend kunnen wij zo'n reddingsoperatie van harte aanbevelen bij bijvoorbeeld andere scholen. Het is duur, maar de moeite waard. Niet zozeer het planten van een boom, doch het redden van een boom blijkt mensen (en potentiële sponsors) aan te spreken. Dank aan allen die aan deze mooie, nuttige dag hebben bijgedragen.

Pauline Nordbeck, Gerard van Hofwegen
(ouders Koningin Emmaschool)

Soortenbeleid Rijksoverheid schiet drastisch tekort

Natuurbeschermingsorganisaties luiden alarmklok

Vijftien landelijke particuliere natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de Bomenstichting, hebben per brief hun ernstige verontrusting kenbaar gemaakt aan de Tweede Kamer over het soortenbeleid van de rijksoverheid. Het beleid schiet ernstig tekort: De overheid besteedt nog niet de helft van de toegezegde gelden aan beschermingsmaatregelen. Hierdoor sterven planten en dieren uit. De organisaties vragen om deze redenen om de toegezegde gelden daadwerkelijk aan soortenbescherming te besteden en het budget zelfs fors te verruimen.

Volgens de overheid zelf worden circa 1800 soorten planten en dieren in Nederland met uitsterven bedreigd. Ondermeer 25 van de 65 zoogdieren liggen onder vuur, 47 van de 70 soorten dagvlinders, 51 van de 83 inheemse soorten bomen en strui-

ken. Het gaat om zeer diverse soorten: vleermuizen, marters, vele soorten vlinders, vele soorten planten, zoals bolderik en orchideeën, reptielen en vogels zoals ortolaan, dwergstern en roerdomp. Ter voorkoming van het verdwijnen van planten en dieren vragen de gezamenlijke organisaties aan de overheid ondermeer om:

- versneld soortenbeschermingsplannen op te stellen en uit te voeren;
- gelden voor het soortenbeleid aan daadwerkelijke bescherming van soorten te besteden;
- deze gelden in eerste instantie in te zetten in de 'witte gebieden' en alleen in noodgevallen in de ecologische hoofdstructuur;
- het budget voor soortenbeleid te verhogen tot tien miljoen gulden per jaar.

In het najaar zullen drie vertegenwoordigers met leden van fracties van de Tweede Kamer overleggen.

Als hoofd van de afdeling statistiek van Staatsbosbeheer was Frits Stuurman vanaf het begin betrokken bij het opzetten van de automatisering van het bestand van Monumentale Bomen. Dat was in de tijd dat een computer nog een schaars goed was. Vervolgens was hij als medewerker van het Ministerie LNV betrokken bij de bestrijding van de iepeziekte. Wat zijn band met bomen is, vertelt hij in zijn bijdrage voor Stamgasten.

Het beste verweer: elk jaar een stukje groeien

Een appelboom. Mijn oudste boomherinnering is de appelboom in de achtertuin van ons huis in Almelo, waar we aan het eind van de oorlog woonden. Die appelboom had goede en slechte jaren. Eens hing er maar één appel aan, groot en rood, voor mijn raam ... die was toch voor mij? Het zal wel delen zijn geworden; zo ging dat bij ons thuis en zo zou het meer moeten in de wereld.

Het huis naast ons werd gebombardeerd, geen doden in dat huis want het was al eerder afgebrand: spelen met vuur door de kinderen op zolder. Maar de notenboom in die tuin van de burens overleefde alles. En als je over de muur klom dan was je er ... bij de noten. Na de verhuizing waren er thuja's en een grote esdoorn bij de achterburen. We hadden wel de "neusjes", maar klimmen was er niet bij. Graven van een hut in de grond dan maar. Zwart was de grond, hoe diep je ook groef. Misschien stamt uit die tijd mijn belangstelling voor bodem en geologie. Toen ik bodemkunde studeerde begreep ik het: ons huis stond op een voormalig oud-

zandbouwland, een enk-eerdgrond, ook prima geschikt voor veel bomen.

De oorlog was voorbij, dus kon je ook de stad weer uit op de fiets: het Twentse land met de prachtige eikenwallen. En vlak bij het "Bokhovenbosje".

Het werd geen biologie: de angst om leraar te moeten worden. Wageningen was zo'n praktische studie, bodemkunde, landschap en bodem. Die bomenrij bij Wezep: allemaal populieren van dezelfde kloon en even oud en toch zo verschillend van grootte. Daar waren bodem en ontwateringstoestand verantwoordelijk voor.

Na een periode Heidemij, waar vooral sportveldgras en rijst de gewassen waren waar ik me voor inspande, kwam de periode Stichting voor Bodemkartering en Staatsbosbeheer. Het ging weer over bomen en bos. Welk bos op welke bodem? Waarom doen de bomen langs deze weg het zo slecht? Meestal blijkt dat de mens toch weer bij zichzelf te rade moet gaan: gereden met zware machines, of met de maaimachine een deel van de schors weggerukt.

Aan bomen heb ik veel te danken. Ook dus aan hun "narigheid". Als Landelijk Coördinator lepeziektebestrijding beleefde ik mijn drukste en mooiste werkjaren. Het kostte wel wat, maar we

wisten veel bomen te behouden. De ziekte werd "beheersbaar" en dus moesten provincies en gemeenten het maar gaan doen. Na enige tijd bleek toch dat die kevers zich van gemeentegrenzen niets aantrokken.

En dan hoofd van de afdeling Statistiek van Staatsbosbeheer: bosstatistiek, 334.000 ha bos, 10 % van Nederland. Mag het straks "een beetje meer" zijn? We hebben er allerlei kansen voor. Vroeger was het "een beetje minder". Die zeshonderd prachtige kaartjes van de eerste bosstatistiek (1937-1943), die straks waarschijnlijk zullen worden beheerd door het Algemeen Rijksarchief - met kleurpotlood elk bosvakje naar boomsoort en leeftijdsklasse ingekleurd - die vertellen daarover. Zou dat niet eens gedigitaliseerd kunnen? Zodat het voor alle plannenmakende bosliefhebbers beschikbaar is?

En wat te zeggen over het beschikbaar maken van de daaropvolgende bosstatistieken?

De Bomenstichting kende ik al lang. Als vrijwilliger waardevolle bomen inventariseren. Een intensief karwei zoals ik merkte bij de beschrijving van de beplanting op het stationnetje van

Den Dolder. Prachtige oude pardekastanjes, en het station zelf kwam ook nog op de monumentenlijst. Alle waardevolle boomgegevens werden bij ons op kantoor "in de computer" gezet, tot dat de PC's zo "groot gegroeid" waren, dat de Bomenstichting het op eigen kantoor allemaal kon doen.

Bomen blijven verbazen: die mammoetbomen langs de trail "One hundred Giants" in het Sequoia National Forest die tientallen bosbranden overleefden in hun duizenden jaren en die hemelboom in mijn eigen tuin met zijn 8-jarige wortel van 12 cm dik die mijn terras verwoest.

Mensen zitten vol angsten en ideeën, en bomen zijn daarvan nogal eens het slachtoffer. Zo nemen bomen zoveel licht en water weg en zo weet elke boseigenaar wel een "betere" bestemming voor zijn bos ... Goed dat er een boswet is en goed dat de bomen zichzelf weten te weren. Want dat vind ik toch altijd weer het beste verweer: elk jaar een stukje te groeien. Zonder dat stukje waren de bomen, en wij dus ook, echt nergens!

Aan bomen heb ik veel te danken. Ook dus aan hun "narigheid".

Frits Stuurman

Communiceren met de

Aart de Veer

Maja Kooistra die communiceert met bomen en dat ook anderen kan leren, is de laatste tijd regelmatig in het nieuws geweest. De KRO en diverse bladen besteedden aandacht aan haar gave. In nummer 1 van deze jaargang van Bomennieuws gaf Paula Veen-Voskuil een indruk van een bij Maja gevolgde cursus. Zij was aanvankelijk sceptisch maar werd tijdens de cursus steeds enthousiaster. Het leek de redactie van Bomennieuws langzamerhand tijd worden om Maja Kooistra te interviewen. Want wie wil er niet praten met wezens op aarde die veel ouder dan mensen worden: bomen.

Maja Kooistra
foto's: Frank Moens

Is het geven van cursussen 'In gesprek met bomen' je gewone werk?

Nee, ik ben als micromorfoloog (bodembkundige die grondstructuren bestudeert) verbonden aan één van de instituten van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO). Ik heb mijn specialisatie verworven na mijn studie fysische geografie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht tijdens mijn promotieonderzoek dat afgerond is aan de Universiteit van Amsterdam. Mijn huidige instituut draagt de lange naam DLO-Staring Centrum, Instituut voor Onderzoek van het Landelijk Gebied (SC-DLO). Ik ben door dit instituut echter twee jaar als onderzoekskoördinator afgestaan aan een andere instelling: ILEIA, ofwel Information Centre for Low External Input and Sustainable Agriculture. ILEIA houdt zich bezig met duurzame landbouw in de tropen. Naast informatie en documentatie is er nu een nieuwe sectie onderzoek aan toegevoegd. Dit onderzoek concentreert zich in drie verschillende agro-ecologische zones in de tropen: hoge bergvallen in Peru, droge savannes in Noord-Ghana en geïrrigeerde laaglanden in de Filipijnen. Voor de opzet en coördinatie van het onderzoek ter plaatse reis ik regelmatig naar deze landen.

Landbouwkundig onderzoek in de tropen: dat klinkt heel anders dan je 'bomenwerk' - heb je twee levens?

Maja reageert lachend. Daar lijkt het wel op ja, maar het is steeds minder waar. Ik ben gaan studeren omdat ik heel nieuwsgierig was hoe 'men' wetenschappelijk met de natuur bezig is, en ik dat vanuit mijn voeling met de natuur toen niet zo kon plaatsen. Nu weet ik dat één en dezelfde persoon, met één karakter en geest, heel verschillende dingen kan doen die niet in strijd met elkaar hoeven te zijn. De verschillende invalshoeken geven wel stof tot nadenken en leiden soms tot keuzes. Maar wetenschappelijk onderzoek kan niet zonder een gezonde hoeveelheid intuïtie en een intuïtieve op ervaring gerichte benadering van de natuur kan niet zonder een goede dosis analyse en structurering.

Hoe communiceer je met een boom, welke zintuigen gebruik je?

Mensen en bomen communiceren via trillingen van een bepaalde frequentie. Die trillingen worden opgevangen en vertaald in onze belevingswereld via het zintuig dat dat het beste kan. Uit mijn ervaring blijkt dat de meeste mensen die trillingen vertalen in beelden, een soort weten of in gevoelens. Vertaling in tekst, ook al denk je daar met communicatie het eerste aan, komt relatief weinig voor. De basisregels voor een goede communicatie met bomen zijn dezelfde als die voor mensen: je moet dicht bij jezelf blijven, anders weet 'de ander' niet met wie hij communiceert, je moet echte aandacht voor de ander hebben en wezenlijk respect voor de eigenheid van de ander.

Hoe werkt dat dan in de praktijk?

Als ik zelf contact zoek, bereid ik me goed voor. Ik zorg dat ik me rustig kan concentreren, richt mijn aandacht op de boom of boomgroep waarmee ik wil communiceren en begin met op een afstand naar de boom te kijken. Dan vraag ik toestemming aan de boom om dichterbij te mogen komen om nader kennis te mogen maken. Zodra dat goed voelt, kom ik dichterbij tot ik in de echte invloedssfeer van de boom of boomgroep kom. Ik ga dan na wat voor sfeer die boom uitstraalt en wat die mij te zeggen heeft. Daarna loop ik naar

oudste levende wezens

de boom toe en laat de energie van de boom op mij inwerken, waarbij ik helder probeer te krijgen wat deze boom mij te zeggen heeft en of er een speciale boodschap voor mij is. Je kunt ook vragen stellen aan de boom, bijvoorbeeld hoe hij/zij op bepaalde gebeurtenissen reageert. Als je in staat bent om je op de boom in te stellen, krijg je ook antwoord. Iedereen kan dit. Het vraagt echter soms veel training om op de goede frequentie af te leren stemmen en op zo'n manier te 'luisteren' dat je de informatie zuiver opvangt en niet meteen teveel interpreteert. Bomen kunnen ook je aandacht vragen als je ergens bent, dan geven ze suggesties waardoor je op een andere manier naar dingen kan kijken. Bomen hebben een groot gevoel voor humor en relativering.

Heb je hulpmiddelen nodig?

In principe niet, maar je kan een pendel gebruiken. Paula schreef daar ook al over. Met zo'n pendel, een gewichtje van ca. 20 gram aan een touwtje, kan de boom de grens van zijn invloedssfeer aangeven en een antwoord op een bepaalde vraag bevestigen. Ik sluit niet uit dat er nog betere instrumenten zullen worden uitgevonden; waarmee je, net als in wetenschappelijk onderzoek, de berichten van een boom richting mens en de interactie (de eigenlijke communicatie) zult kunnen meten.

Kun je een aantal praktische zaken over de cursussen vertellen?

Samen met Joke Bloksma geef ik weekeindconferenties in Land en Bosch, daar refereert Paula aan. Er kunnen maximaal 22 personen deelnemen. Wij hebben nu 3 verschillende weekeinden ontwikkeld: In gesprek met bomen I, II en III. Daarnaast geef ik cursussen van 8 vrijdagmiddagen in Wageningen. Hier kunnen maximaal 16 personen aan meedoen. Er wordt weinig theorie gegeven, net zoals in de weekeindconferenties. Na een korte introductie starten we met oefeningen, eerst binnen en later als we de basisprincipes kennen, ook buiten. Het doel is om zelf het contact met bomen te ervaren en verder te ontwikkelen. Pas daarna wordt eventueel verder ingegaan op theoretische achtergronden. Tijdens de weekeindconferentie in Land en Bosch oefenen we in het park dat erbij hoort en in Wageningen gaan we o.a. naar bomen in de uiterwaarden van de Rijn en naar bomen op de Grebbeberg in Rhenen. Voor beide mogelijkheden geldt dat leeftijd en opleiding niet van belang zijn.

Is de boomsoort belangrijk?

Jazeker, maar niet voor elk mens in dezelfde mate. Iedere boomsoort heeft een karakteristieke energie. Afhankelijk van je persoonlijkheid en de stemming waarin je bent reageer je anders op de karakteristieke energie van een boomsoort. Als je de karakteristieke energie van de boomsoorten een beetje kent, kan je er ook gebruik van maken, bijvoorbeeld om jezelf weer op te laden of om tot rust te komen.

Maakt het uit of je in een bos wilt communiceren of met een solitaire boom?

In principe niet. Als je je aandacht goed richt op de boom waarmee je wilt communiceren dan gaat dat goed, net zo als je dat doet als je in een ruimte met veel mensen met één persoon een gesprek voert. Wel is het zo dat waar meer bomen zijn er veel meer onderling uitgewisseld wordt en dat dit in het begin verwarrend is, zeker als je de karakteristieke energie van een bepaalde soort wilt leren kennen.

Kun je nog een voorbeeld geven van informatie die een boom gaf?

Vaak geven bomen weersomslagen of andere komende gebeurtenissen in de natuur van te voren aan. Heel bijzonder voor mij was, dat ik van de eiken op de Grebbeberg hoorde dat er heel veel water aankwam. Dit was twee jaar geleden voor Kerst op een moment dat er nog niets over in de krant stond. Een week later werden er zandzakken op de zomerkade gelegd in Rhenen.

Ben je de enige in Nederland die communiceert met bomen?

Uiteraard niet! Ten eerste zullen er veel mensen zijn die dit al onbewust doen. Dan zijn er de cursisten, zo langzamerhand al een honderdtal. Verder wil ik het werk van Dusty Miller (Uden) en Willem Beekman (Wageningen) noemen; hun ideeën zijn verwant, hoewel ze andere methoden gebruiken om bomen te benaderen.

Er zijn in de loop der eeuwen heel wat schilders geweest die bomen hebben afgebeeld. Welke boom-schilders kun jij waarderen?

Vooral Klee en Mondriaan, maar ook Japanse en Chinese schilders. Zij hebben, hoewel op heel verschillende manieren, bepaalde aspecten eruit gehaald die voor mij veel te maken hebben met het wezenlijke van bomen. Ook kom ik op onverwachte plaatsen heel rake tekeningen of schilderijen van bomen tegen. Een eigentijdse kunstenaar die boommandala's maakt die mij erg aanspreken is Ivonne Borgers. Ook het werk van Dini Dietz uit Amersfoort spreekt mij aan.

Te koop
gevraagd:

Populieren- en iepenstammen

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Eenrumerweg 12,
9961 PC Mensingeweer
Telefoon: (05959) 1560.
Fax: (05959) 1459,
Autotel. 06-52900375,
06-52906596.

VAN DAM

BOOMVERZORGING

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK,
BOOMCHIRURGIE, GROEISTOORNISSEN,
AFBOUW EN VELLING VAN BOMEN,
ADVIES EN INVENTARISATIE

De Halmen 10
7383 BG Voorst
telefoon: 05758-1588
of 06-5292113

- **Advies**
- **Onderzoek**
- **Taxatie en wetgeving**
- **Presentaties en voorlichting**

Boomtechnisch Adviesburo

Beëdigd taxateur voor bomen en houtige gewassen

N.O.C.B.

Postbus 168 - 6930 AD Westervoort

Telefoon 08303 - 17550

of 06 - 52948015

HET N.O.C.B. VOOR ONAFHANKELIJK ONDERZOEK, ADVIES EN TAXATIE

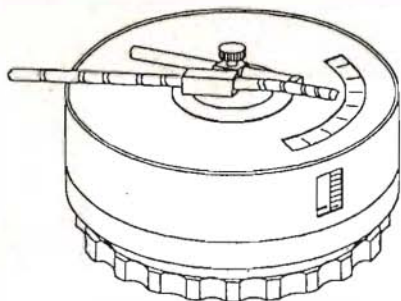
**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

Visual Tree Assessment is een nieuwe methode van boom beoordeling ontwikkeld in Duitsland door Dr. Claus Mattheck.

Met deze methode en de gebruikte apparatuur kunnen op basis van risiconormen uitspraken gedaan worden over de veiligheid van bomen.

Fractometer

Onderdeel hiervan is het vaststellen van breukbelasting met de Fractometer.

- * Meet aan de hand van een boorkern, die met een aanwasboor genomen is.
- * Maakt het mogelijk de buighoek en de breukvastheid te bepalen.
- * Hierdoor bepaling van lignine- en/of cellulose-afbraak.

BOOMVERZORGINGSMATERIALEN
 COPIJN UTRECHT I.T.S. B.V.
 Postbus 9177, 3506 GD Utrecht
 Tel.(030) 610808, Fax. (030) 612140

SOFTWARE VOOR DE GROENSECTOR

Groenbeheer - Inventarisatie - Calculatie
 Boekhouding - Plantselectie - Projectadministratie
 Plantlijsten - Besteladministratie - RAW - Facturering

Bel of fax voor documentatie of demodiskette

Bakker, Spees & Werkman

prinsengracht 76 1015 dx amsterdam
 telefoon 020-6381489 fax 020-6384302

Specialisten in bomenonderzoek

De produktgroep Groenadvies doet al meer dan 20 jaar onderzoek om de straatboom een aanvaardbare groeiplaats te verschaffen. Het gaat daarbij vooral om de bodemkundige factoren. OMEGAM adviseert bij slechte groei en ziekte van bomen. Ook voor nieuw aan te leggen groenvoorzieningen en in geval van herprofilering worden adviezen uitgebracht. Meer weten? Stuur de bon op of bel: 020-5976666. OMEGAM, antwoordnummer 39114, 1090 WC Amsterdam.

advies

- inventarisaties
- analyse grond
- bemesting
- gasmetingen
- keuren bomen
- boomtaxatie
- bescherming
- groenwacht
- bomengrond
- verplanten

OMEGAM-Groenadvies is een produktgroep van OMEGAM, bureau voor milieu en geotechniek

Stuur mij meer informatie

bo.94

aanvrager

organisatie

functie

adres

pc/plaats

OMEGAM, kwaliteit in onderzoek

OMEGAM

Schandaal in Scandinavië

Voor uw krant of tijdschrift gaan de laatste oerbossen voor de bijl...

... dat betekent de genadeklap voor deze boommarter. En voor tal van zeldzame planten en dieren uit de unieke oerbossen van Scandinavië. Want al zijn Noorwegen, Zweden en Finland grotendeels bedekt met bos, nog maar vijf procent is oorspronkelijk woud. De rest bestaat uit eentonige houtplantages waar echte natuur ver te zoeken is.

Milieudefensie: actie voor het te laat is!

De doorgaans zo vooruitstrevende Scandinavische landen weigeren de onvervangbare oerbossen te beschermen. Grote hout- en papierbedrijven hebben vrij spel. Een rampzalige kaalslag dreigt. Als we niet snel iets doen, zijn binnen vijfjaar de laatste restanten van deze betoverende natuurgebieden tot papierpulp verwerkt. Ook Nederlandse kranten en tijdschriften worden op papier uit oerbossen gedrukt. Daarom vraagt Vereniging Milieudefensie de medewerking van Nederlandse uitgeverijen. Want zij kunnen hun Scandinavische papierleveranciers dwingen met de kap van oerbossen te stoppen. Ook ú kunt helpen!

milieu
defensie

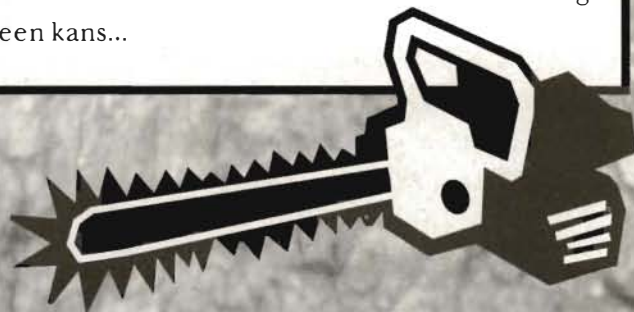
Stuur de bon in een open envelop aan:
Vereniging Milieudefensie, Antwoordnummer 8391,
1000 RA Amsterdam. Postzegel niet nodig (mag wel).

ALARM

Doe mee. Red het woud en de boommarter!

Protesteer met Milieudefensie tegen Scandinavische bedrijven op de zwarte lijst. In ons GRATIS ACTIEPAKKET treft u kant-en-klare actiekaarten. Daarin óók meer informatie over de reddingsactie, over papierbesparing en kringlooppapier. Vul de bon snel in of bel de MilieuTelefoon: 020-62.62.620. Dan heeft onze boommarter nog een kans...

- Stuur mij het gratis actiepakket met de actiekaarten.
- Ik word lid-abonnee van Milieudefensie voor f 26,— per halfjaar en ontvang 10x per jaar het actuele milieumagazine Milieudefensie.
- Ik word lid van Milieudefensie voor f 13,— per halfjaar en ontvang 2x per jaar de Milieudefensie-Krant.

Naam M/V

Adres

Postcode/Plaats

14 november

1e Dierckx-lezing

**Gratis
toegang**

BOOM, KOE EN MENS - ir. Hans Heijbroek

Op dinsdag 14 november organiseert de Bomenstichting in Utrecht de eerste Dierckx-lezing, vernoemd naar de initiatiefnemers: de familie Dierckx. De lezing zal worden verzorgd door ir. Hans Heijbroek, boomdeskundige en bestuurslid van de Bomenstichting. De inhoud van zijn verhaal, getiteld 'Boom, koe en mens - uit de cultuurgeschiedenis van es en iep' kan als volgt worden omschreven.

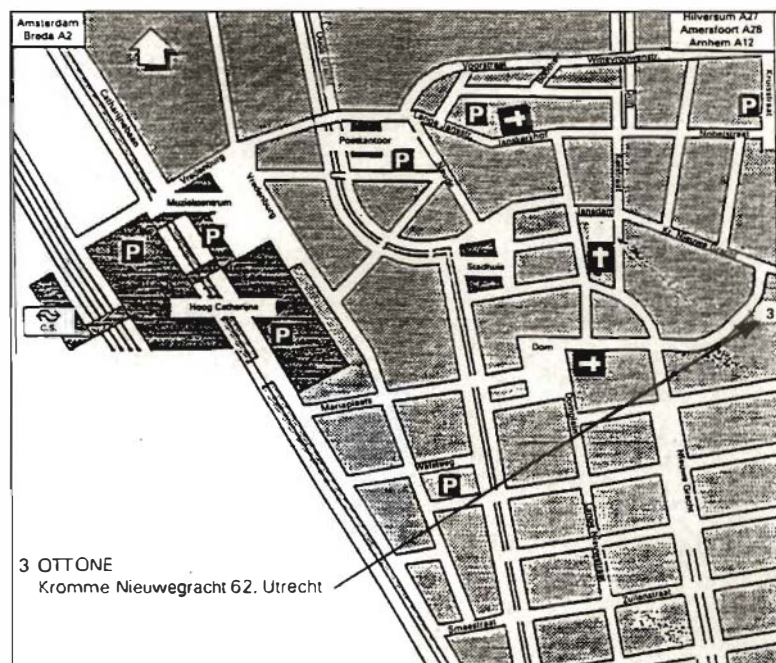
Es en iep hadden voorheen een belangrijke plaats in de menselijke cultuur, zowel in de economie als in de gedachtenwereld. Waarom was de oerboom voor onze voorouders een es en niet een eik of een iep? Waarom was de iep voor hen een vrouw, maar voor de Romeinen en Shakespeare een man? Welke rol speelden de wijfstok en - vooral - de koe bij dit alles?

U bent van harte welkom op de Dierckx-lezing welke wordt gehouden in Ottone, een voormalig kerkpand uit de negentiende eeuw, gelegen aan de Kromme Nieuwegracht 62 in Utrecht. De lezing begint om 19.45 uur en vanaf 19.15 uur staat de koffie voor u klaar. De toegang is gratis.

Ottone is gemakkelijk met het openbaar vervoer bereikbaar. Vanaf het NS-station Utrecht CS is het ongeveer 15 minuten lopen. Voor degenen, die met de auto komen, zijn er enkele parkeerplaatsen in de omgeving. Ze staan op de kaart aangegeven.

Programma

19.15 uur	Zaal open van Ottone Kromme Nieuwegracht 62 Utrecht, tel: 030-2318184
19.45 uur	Openingswoord door ir. Marjan van Elstrand, directeur van de Bomenstichting
20.00 uur	Lezing met dia's door ir. Hans Heijbroek
20.30 uur	Pauze
21.00 uur	Vervolg lezing
22.00 uur	Afsluiting

25 jaar actief

Uitslag fotowedstrijd

Stad Groningen heeft de kaalste plek

Frank Moens

Juryleden Martine Bijl en J'ørn Copijn bespreken de inzendingen.

foto: Frank Moens

Het stationsplein van Groningen werd uit de inzendingen als 'kaalste plek van Nederland' gekozen. De Bomenstichting zal er in het na jaar een 25 jarige boom planten.

foto: Hannah Ietswaart

Begin dit jaar startte de Bomenstichting een fotowedstrijd, waarbij iedereen die naar zijn of haar mening kaalste plek in de woon- of werkomgeving kon voordragen om beplant te worden. In het kader van het 25-jarig bestaan plant de Bomenstichting een mooie, 25-jarige boom op de kaalste plek van ons land. Eind mei sloot de inzendingstermijn. Uit de inzendingen werd op 6 juni door de jury bestaande uit Martine Bijl, J'ørn Copijn (boomdeskundige), Ton Algra (stedebouwkundige), Jan Habets (directeur Plant Publiciteit Holland) onder voorzitterschap van Hans Heijbroek (bestuurslid van de Bomenstichting) de meest aansprekende inzending gekozen.

Niet alle inzendingen voldeden aan het idee, dat we voor ogen hadden. Een kaal polderlandschap bijvoorbeeld, dat al eeuwen dit karakter heeft,

was voor de jury geen reden om daar nu een boom te planten. Datzelfde gold voor nieuwbouwwijken waar men nog moest beginnen met de aanleg van de groene elementen. De wijken zijn nu nog sinister en kaal, maar dit is meestal na de voltooiing van de bouw snel verleden tijd. Er waren echter voldoende ingezonden lokaties, waaruit een keuze gemaakt kon worden en waar de beschikbaar gestelde prijzen van Plant Publiciteit Holland (PPH) aan de inzenders konden worden uitgereikt.

Schoolpleinen favoriet

Verskillende inzendingen waren van schoolbesturen, ouderraden, leerlingen of onderwijzers. Allemaal vonden ze dat hun schoolplein best een boom kon gebruiken. Dat vond de jury ook, maar was tegelijk de mening toegedaan dat het beplanten van de pleinen een zaak van de school en/of de gemeente was. Toch wilde ze niet voorbijgaan aan de inzendingen en werd besloten om de derde prijs, een groencheque ter waarde van f 250,- toe te kennen aan basisschool de Grondtoon van meester Gert Jan in Veenendaal. Met dit bedrag kan de school een boom aanschaffen.

Winkelcentra niet groen genoeg

Zwerfvuil, rammelende winkelwagentjes, overvolle glasbakken en vooral veel parkeerplaatsen zijn van die kenmerkende beelden van een winkelcentrum. Lang niet altijd is voldoende aandacht besteed aan het planten van bomen en heestergroepen om daarmee de omgeving wat aangenaamer te maken. Dit vonden verschillende inzenders. De jury koos voor het 5 jaar oude winkelcentrum van Velsbroek. De motivatie van de inzender, mevrouw Menig was de troosteloosheid van het hart van het centrum waar vier winkelgalerijen op uitkomen. Mevrouw Menig ontvangt de tweede prijs, een groencheque van f 500,-.

Wat mankeert er aan Groningen?

Opmerkelijk was dat twee mogelijke plantlokaties in het centrum van Groningen waren aangemeld. De lokaties kregen van de jury beide evenveel stemmen toebedeeld en werden daarmee gedeeld winnaar. In overleg met de gemeentelijke plantsoendienst zijn de lokaties bekeken en is gekozen voor het stationsplein.

Enkele jaren geleden, schreef mevrouw Ietswaart, was dit plein een groot grasveld met bomen, waar het goed toeven was. Nu is het een boomloze steenvlakte. Het plein moet de uitstraling geven van een warme, gezellige stad, want dat beeld hoort bij Groningen.

In november zal Ivo de Wijs, presentator van VARA's Vroege Vogels met mevrouw Ietswaart een 25 jarige boom planten. Zij krijgt dan tevens de hoofdprijs, een groencheque ter waarde van f 1000,- overhandigd.

Dendrologische overpeinzingen

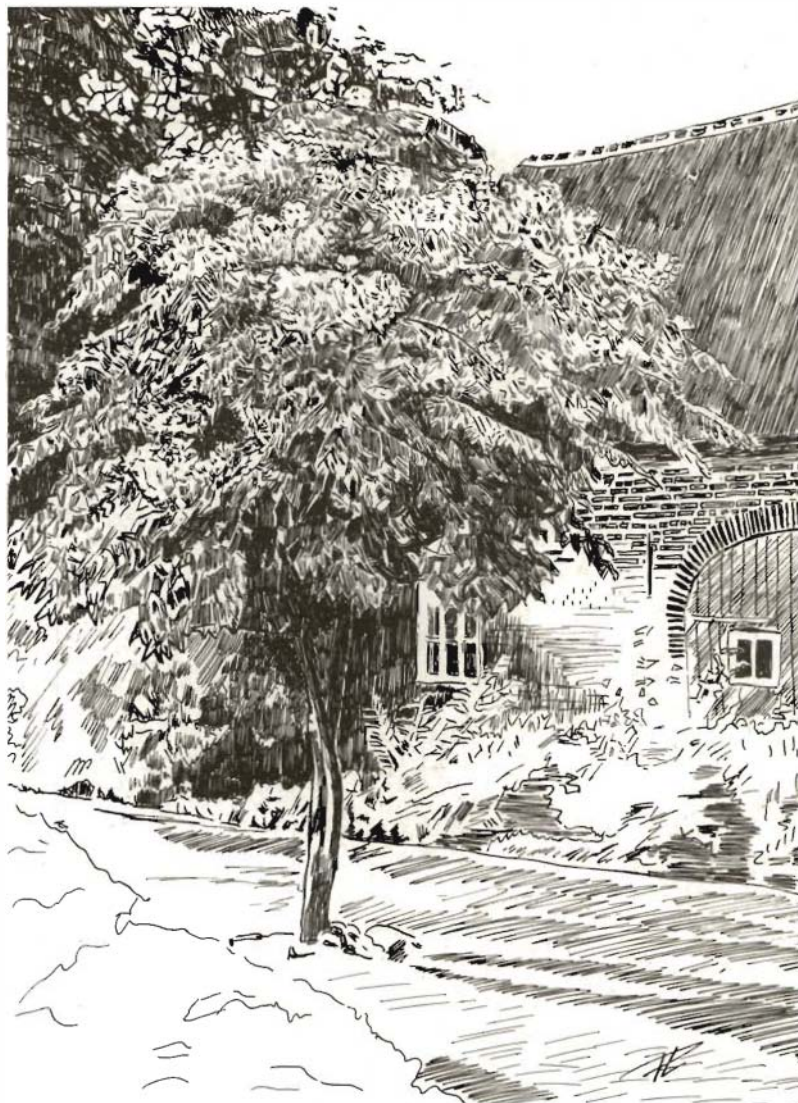
Bomen blozen

Pierre Lombarts

Het heeft er de schijn van dat sommige bomen blozen voor ze naakt gaan staan, andere ergeren zich hieraan groen en geel. Sommige trekken zelfs vaalbleek weg, maar er zijn er ook die het worst zal wezen, die laten gewoon hun bladen vallen.

Die kleuren, waarop we in het najaar vergast worden, ontstaan omdat de natuur zo efficiënt is, in het blad, dat in de winter geen overlevingskansen bezit, de overbodige stoffen te dumpen en de nuttige eraan te onttrekken. Hierdoor ontstaan scheikundige reacties die zichtbaar worden door verkleuringen in het blad. Bij de uittocht van nuttige stoffen als koolhydraten en eiwitachtige stoffen ontstaat anthocyaan in diverse planten. Komt er in het blad veel zuur voor dan kleurt het rood, ontbreekt het dan wordt de kleur blauw, is er slechts weinig zuur dan zien we violet verschijnen. Zijn er vaalgele korreltjes in het blad ontstaan omdat de bladgroenkorrels het groen verliezen, dan ontstaan met anthocyaan oranje tinten. Rood in allerlei nuances zien we verschijnen bij diverse esdoorns. *Acer cissifolium* neemt in de herfst een rozerode kleur aan. Dit is een van de weinige *Acers* met samengesteld blad; aan de bladsteel zijn drie blaadjes bevestigd. *Acer palmatum*, de Japanse esdoorn, waarvan vele tuinvormen voorkomen, kleurt roze tot rood. *Acer rubrum* is in zijn thuisland Canada verantwoordelijk voor de Indian Summer, een toeristische trekpleister van de eerste orde. Ook hier zien we ze wel als straatboom in stedeijke omgevingen aangeplant en we schrikken bijna van het rood. Krenten zijn mooi in de bloei, bij het uitlopen en nog eens in de herfst. Krentenboompjes, men ziet ze meestal als struik, kleuren oranje tot hoogrood.

De smalbladige es, *Fraxinus angustifolia* 'Raywood', heeft in het najaar zijn dichte wolkige kroon in prachtig paarsrood staan. De amberboom, *Liquidambar styraciflua*, heeft esdoornachtig blad, dat langdurig paarsrood de kroon siert alvorens te vallen. Moereseiken, *Quercus palustris*, worden rood mits op vochthoudende gronden. Gekleurde Amerikaanse eikebladeren kennen we vooral van de herfstboeketten. Rhussen, azijnstruiken, waaraan menig tuinier zich ergert als ze via ondergrondse uitlopers op veelal ongewenste plaatsen plotseling omhoogschieten, hebben ontegenzeggelijk een boeiende scharlakenrode kleur over hun grote samengestelde bladeren lopen. Vele kleinere, meestal uitheemse, struiken lichten voor het ingaan van de winter nog min of meer fel rood op. Vele andere soorten esdoorns kleuren geel, zoals o.a. de gewone Noorse esdoorn (*Acer platanoides*). Dit geldt ook voor berken, hazelnoten, gewone beuken, gewone essen, valse christusdoorns en vele soorten toverhazelaars en tulpebomen. Diverse in het najaar geelbladige sierappels hangen in de nazo-

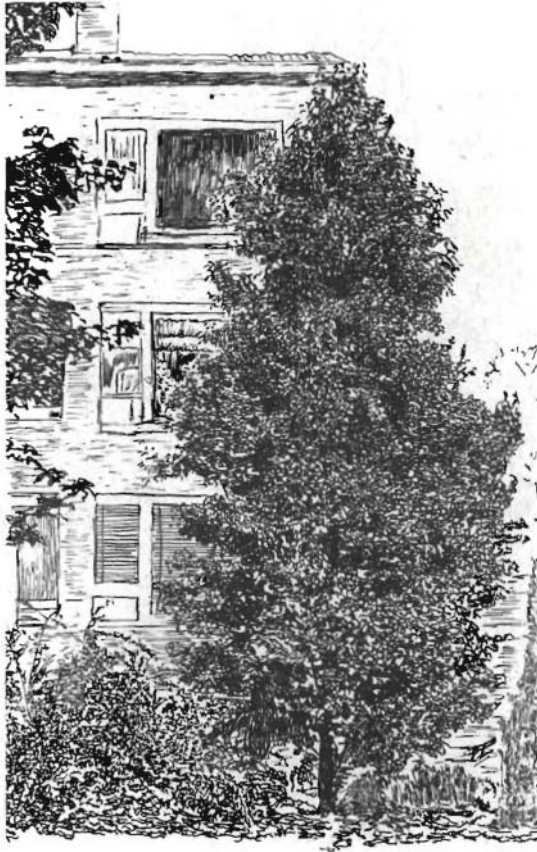
mer vol sierende appeltjes, van glanzend rood bij *Malus* 'Red Sentinel' tot botergeel bij *Malus* 'Butterball'.

Moerbeien, peppels, vuilbomen, moerascypresen, linden en iepen gaan de winter in nadat hun blad eerst geel wordt. Valse acacia's houden groen blad tot het vriest en dan valt het ineens af. Kortom, er zijn een heleboel planten die niet opvallen door een spectaculaire kleuropleving. Hierbij valt het blad na de eerste koele nacht of het blad krijgt een valse, niet in het oog lopende tint voor het valt. Bij een aantal bomen begint de bladval in het kruintopje en bij andere, bijvoorbeeld Italiaanse populieren, gaat dit omgekeerd, dus van beneden naar boven. Sommige planten verliezen hun blad al heel vroeg, zoals een cultuurvariëteit van de meelbes, *Sorbus aria* 'Lutescens', waarvan het blad bij droog weer al in augustus kan vallen. Echter het blad van de, na de oorlog veelvuldig in steden aangeplante, Chinese sierperen *Pyrus calleryana* blijft vaak tot Kerstmis aan de kroon. Het gaat hier om cultivars als 'Chanticleer', 'Redspire', 'Whitehouse', 'Capital', 'Aristocrat', 'Autumns Blaze' en 'Trinity'. Waarom, hoor ik u vragen, ineens zoveel cultuurvariëteiten van één soort?

In het begin van de twintigste eeuw sloeg het bacterievuur ernstig toe in de Amerikaanse perenboomgaarden in Californië. Hierdoor ging een groot aantal bomen verloren. Men ontdekte dat in het beroemde Arnold Arboretum de daar uitgeplante callery-peren de ziekte niet opliepen.

Duivelswandelstok, *Aralia elata*

tekeningen van de schrijver

Zuilvormige peer, *Pyrus calleryana* 'Chanticleer'.

Een tulpenboom, *Liriodendron tulipiferum* te Oosterwijk (onder).

De Nederlander Frank Meyer, een plantenonderzoeker in dienst van de Amerikaanse overheid, werd naar China gestuurd om daar zaad te verzamelen. Dit werd in Amerika uitgezaaid en opgekweekt tot onderstammen; dit zijn tweejarige zaailingen, waarop men het gewenste pereras ent. Op het proefstation groeide er ook een aantal uit tot boom. Er werd er één uitgeselecteerd en in de

handel gebracht. De mooie bloei - altijd witte bloemen bij alle peren -, het frisgroene blad, de fraaie bruinrode herfstkleur en het lang aanblijven van het blad, en bovendien de uitstekende verankering en zijn gezondheid maakte de peer tot een kassucces bij de kweker die de boom uitgaf. U begrijpt dat dit navolging vond. Men zaaide

en selecteerde en spoedig verschenen er vele, volgens de advertenties al maar betere, cultivars op de markt. Genoemde cultivars zijn inmiddels hier ook verkrijgbaar en verschillen onderling hoofdzakelijk in groeivorm: er zijn o.a. zuilen onder en bomen met grote ronde kronen.

Niet alleen de genoemde sierappels, ook andere bomen dragen in de herfst opvallend sierende vruchten. Duindoornbomen, een bepaalde hulstsoort en een lijsterbescultivar hebben gele bessen. De sleedoorn tooit zich met blauwe pruimen die pas eetbaar zijn als ze geraakt zijn door enige vrieskou. Zwarte bessen zien we bij de hulstsoort *Ilex crenata*, waar ook wel kostbare haagjes van gemaakt worden, en bij zwarte vlieren. De witte bloemen in de brede schermen van de duivelswandelstok, *Aralia elata*, worden gevolgd door kleine, ronde, zwarte bessen. Van deze *Aralia* zijn ook een geel- en een witbontbladige vorm monjesmaat in de handel. Er zijn ook witvruchtige lijsterbessen. Maar rode bessen zijn het meest vertegenwoordigd, zoals bij de azijnboom, diverse meidoorns, hulsten en lijsterbessen. Coniferen - zo worden de planten genoemd die kegels dragen - zijn voor het merendeel bladhoudend in de winter. Enkele, zoals de lorkeboom (*Larix*), de moerascypres en de watercypres laten hun loof in de winter vallen nadat het respectievelijk geel, roestbruin en geel geworden is.

De laatstgenoemde boom, de watercypres (*Metasequoia glyptostroboides*), was al jaren bekend uit fossiele afdrucken die ook in de voormalige Limburgse mijnen voorkwamen. In 1941 werden er in China levende exemplaren van gevonden. De eerste bomen in Nederland werden uit zaad gewonnen. Al spoedig bleek dat de boom goed op te kweken was door middel van scheutstek in de zomer. Nu is het een betrekkelijk veel aangeplante conifeer.

De, in het begin van 1994, in de Blue Mountains in Australië ontdekte conifeer zullen we hier wel nooit buiten zien, omdat deze ons klimaat niet verdraagt. De boom is volgens het persbericht van de New South Wales National Parks and Wildlife Service een overlevende van het Jura-Triastijdperk dat 65-200 miljoen jaar achter ons ligt. De plant heeft nog geen wetenschappelijke naam; die krijgt hij dit jaar na publikatie in het botanische tijdschrift "Telopca". Nu duidt men de plant nog aan als Woollemi Pine, naar het park waar men de plant in een vrij ontoegankelijke kloof ontdekte. In Tasmanië ontdekte men onlangs 's werelds oudste plant, een conifeer met de indrukwekkende leeftijd van 10.500 jaar. De plant is door uitlopers zodanig uitgedijd dat hij een oppervlakte van 2,5 ha beslaat. Deze *Dacrydium franklinii* wordt 25-30 meter hoog. Het is een belangrijke bosboom in Tasmanië.

Deze laatste twee soorten zijn aardige wetenswaardigheden. Maar naar ik meen zijn de meesten van ons hier nog niet uitgekeken. Als u niet genoeg mocht hebben aan wat er in de naaste omgeving te zien is: op 7 oktober gaat de Nederlandse Dendrologische Vereniging op najaarsexcursie naar interessante objecten in Flevoland. Inlichtingen hieromtrent zijn verkrijgbaar bij de secretaris van de NDV, Dr. P.C. de Jong, Stamerweg 14, 3941 XJ Doorn. Telefoon: 03430-15694.

Monumentale bomen over de grens

Oudste eik van Denemarken

Redaktieid Joop Comijs ontving van een kennis foto's van de dikste eik van Denemarken. We wilden ze u niet onthouden.

De Ambrosius eik, vernoemd naar de dichter Ambrosius Stub die omstreeks 1750 op Valdemars Slot in de buurt verbleef, wordt geschat op 500 jaar en heeft een omtrek van 6,8 meter. De eik is beschermd.

Valdemars Slot werd gebouwd tussen 1609 en 1641. Dus als de boom 500 jaar oud is, dan moet het al een aardig exemplaar zijn geweest in die tijd. De gids van de ANWB doet er nog een schepje bovenop wat de leeftijd betreft en schrijft dat de boom 700 jaar is. Ach, wat doet de leeftijd er eigenlijk toe. Het is een prachtige boom. Als u hem wilt bekijken moet u naar het eiland Fäsinge ten zuiden van Funen.

Dikke tamme kastanje in Frankrijk

Ten zuiden van ons land kwam ik tijdens mijn vakantie deze enorme tamme kastanje tegen in de buurt van Cuzy, een klein plaatsje ten zuiden van Autun in Bourgondië. De boom staat midden in een weiland op een heuvel, op enige afstand van de weg. Geen enkele bordje of aanduiding verwijst naar dit monument. Van de stam staat nog slechts een paar decimeter dikke rand van circa tweederde van de omtrek. Je kan er met gemak met een paar mensen in staan, want de stamomtrek is ongeveer 10 meter. De boom is niet hoog. Zo te zien is hij diverse keren door de bliksem getroffen, maar hij blijft toch onverminderd doorgroeien en maakt een zeer vitale indruk.

Beukenberceau bij Reims

Ook in Frankrijk, in de buurt van Reims staat een bijzondere boomgroep van beuken (foto rechts). Redaktieid Aart de Veer ontving enkele foto's van de familie Posthumus te Rhenen. De beuken-groep is plaatselijk bekend onder de naam 'Les Faux de Verzy', wat vrij vertaald zoiets betekent als de fouten of de verkeerden van Verzy. Ik zou het meer een uit de hand gelopen beukenberceau willen noemen, waaraan jaren geen onderhoud meer is gepleegd. Misschien is er een lezer die meer van deze bomen afweet?

Frank Moens

Voordelen Straatbomen-Zand® t.o.v. traditionele plantgaten en andere mengsels

- er is geen of weinig uitval van nieuwe aanplant
- nazakken van bestrating is te verwaarlozen
- geen opdruk van bestrating door wortelgroei
- bomen wortelen zeer goed

tuintechniek walter van helvoirt

Berkelseweg 10a/5056 HZ Berkel-Enschot/Tel. 013-332275 / 333234

Advies en Uitvoering

- Groeiplaatsverbetering
- Snoeiwerkzaamheden
- Verplantingen

oranjewoud Sectie Groen/Boombeheer

Telefoon 05920-44099

inter-design

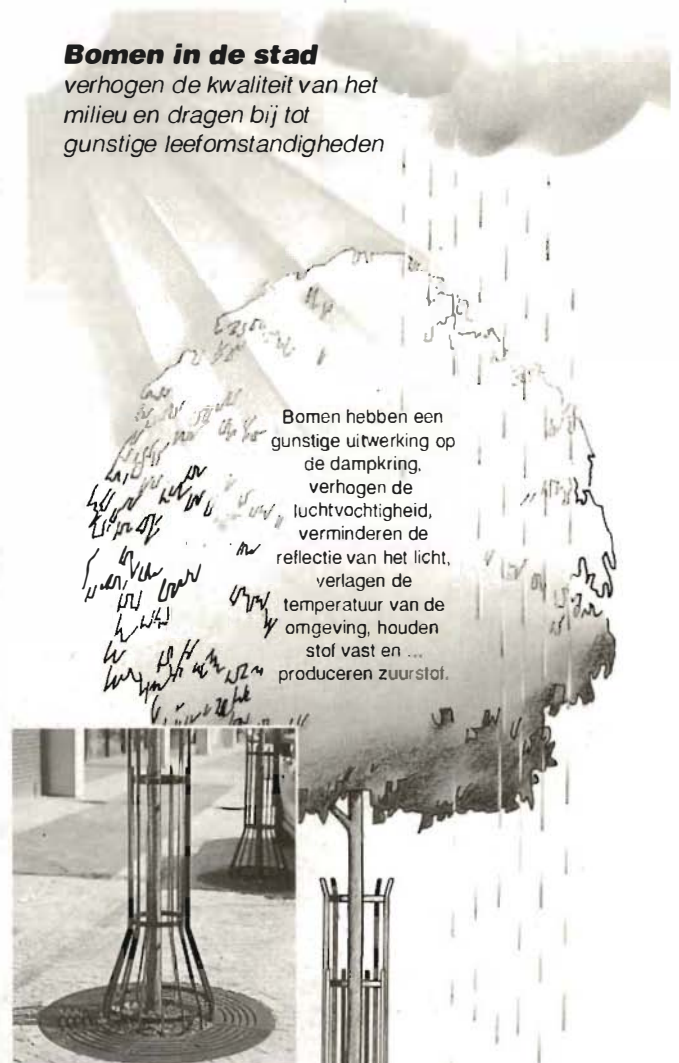
id

postbus 217 6800 AE arnhem nederland

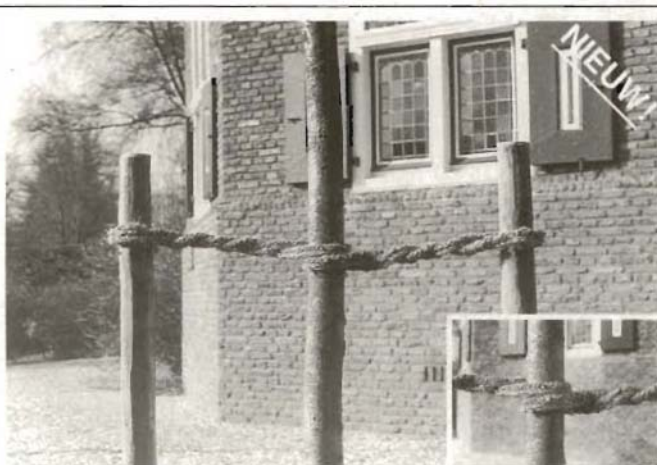
telefoon 085-435907 telefax 08303-16781

Bomen in de stad

verhogen de kwaliteit van het milieu en dragen bij tot gunstige leefomstandigheden

Bomen hebben een gunstige uitwerking op de dampkring, verhogen de luchtvochtigheid, verminderen de reflectie van het licht, verlagen de temperatuur van de omgeving, houden stof vast en ... produceren zuurstof.

ARBORSAFE organisch boomband heeft 4 unieke voordelen:

Milieuvriendelijk

Dit boomband is vervaardigd uit 100% natuurlijke kokosvezels. Dus volledig afbreekbaar.

Boomvriendelijk

Het afknellen van de stam wordt voorkomen. Na 3 tot 4 jaar is een boom in staat om 'op eigen benen' te staan. ArborSafe® heeft zijn werk gedaan en verteert vanzelf.

Doeltreffend

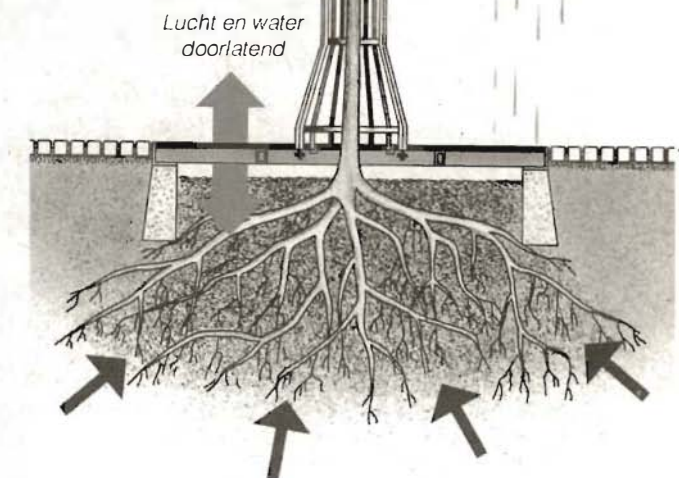
Snel en eenvoudig te bevestigen. Dit boomband hoeft dus nooit meer verwijderd te worden.

Kostenbesparend

Het gebruik van dit unieke boomband spaart tijd en geld. ArborSafe® is voordeliger dan bestaande boombindmaterialen.

ARBORSAFE boomband is leverbaar in 3 kwaliteiten en verkrijgbaar bij de groenvoorzieningsvakhandel.

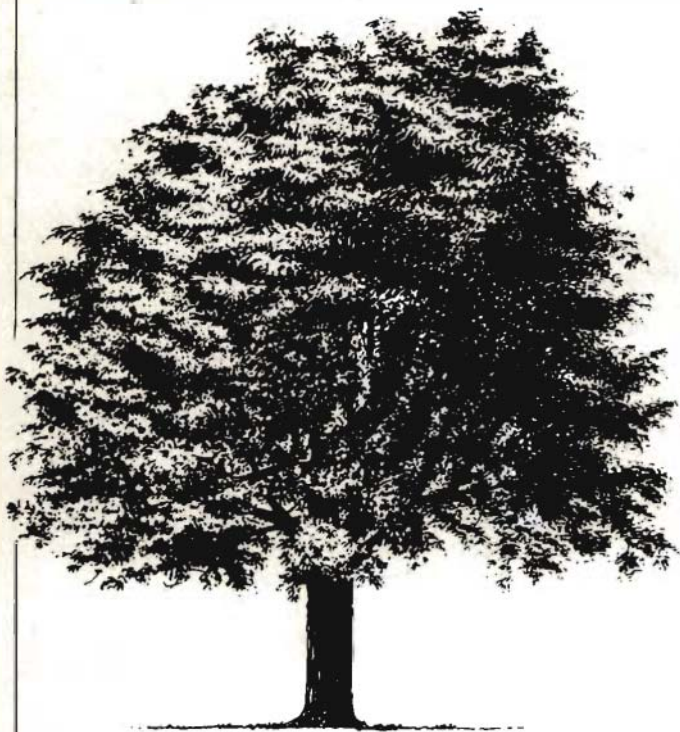
Importeur: ArborTrade-Holland - Postbus 3048 - 1270 EA Huizen
Telefoon & fax 02152-59813

Lucht en water doorlatend

Stadsbomen hebben onze hulp nodig: systeem boomroosters en boomkorven kunnen daarbij hulpmiddelen zijn. Een uitgebreide kleuren-brochure over optimale levenskansen voor bomen in de stad ligt voor u klaar. Vraag hem aan!

Bomendienst

heidemij

Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn

Realisatie

055-334411

Mr B.M. Visser

*Juridisch Raadgever
Natuur, Bos en Landschap*

*Hessepas 23, 6931 HK Westervoort
telefoon en fax: 08303 - 11062*

PIUS FLORIS BOOMVERZORGING NEDERLAND

Minstens één boom?

Pius Floris Boomverzorging: boomverzorgers met een boom van een reputatie. Of het nu gaat om bodem- of ander onderzoek, plantadvies, het vellen van een reusachtige boom in een binnentuin of het totale onderhoud (mét 10 jaar garantie!) van een omvangrijk gemeentelijk bomenbestand. Kwaliteit en service voor gemeentelijke diensten en andere overheidsinstanties, ontwikkelings- en beheersorganisaties, particulieren en alle andere cliënten die in elk geval één ding gemeenschappelijk hebben... minstens één boom.

***Pius Floris Boomverzorging.
Gezond verstand,
voor een florissant
bomenbestand.***

PIUS FLORIS
BOOMVERZORGING

Pius Floris Boomverzorging heeft vestigingen in:

ALMERE 036-5310501 • AMSTERDAM 020-6191115 • BUNDE 043-652519 • DIEPENVEEN 05709-2945 • GLIMMEN 05906-1979 • VUGHT 073-567235

Aktie moet klassieke boomgaard redden

De klassieke boomgaard, een prachtig onderdeel van het traditionele Nederlandse landschap, dreigt te verdwijnen. De afgelopen 30 jaar zijn veel fruitbomen in Nederland gerooid en vervangen door machinaal te bewerken 'laagstambomen'. De landelijke campagne 'Houd de Bongerds Hoog' van Landschapsbeheer Nederland en de

aangesloten provinciale stichtingen is gericht op aanplant van nieuwe bomen en het verrichten van onderhoud in boomgaarden door eigenaren en vrijwilligers. Zo kunnen ze de laatste echte 'bongerds' in stand houden. Daarnaast wil de campagne het grote publiek duidelijk maken dat hoogstamfruitbomen niet verder mogen verdwijnen.

Zo is het publiek in oktober 1995 welkom tijdens de Open Boomgaard Dagen die plaats vinden in elke provincie van Nederland. De campagne begint in het najaar 1995 en loopt tot mei 1996.

Boomgaarden met de klassieke hoogstamfruitbomen

Het beeld is nostalgisch: een veld met grillige bomen vol rijpe appels, kersen of peren. Tegen sommige bomen staan ladders, en de hele familie is met manden in de weer om het fruit te plukken. Het is een beeld uit een tijd die nooit meer terugkomt. We hebben geen tijd meer voor dat langzame plukken. Het moet allemaal sneller en goedkoper.

Er is sinds 1950 alleen al in de provincie Limburg niet minder dan 80 procent van de klassieke boomgaarden verdwenen; de bomen werden omgehakt en vervangen door 'laagstambomen' waarvan goedkoop, machinaal geoogst kon worden. Bijkomende gevolgen daarvan waren de aantasting van het landschap en van de natuur. De ouderwetse boomgaard is een belangrijk leefgebied voor kleine zoogdieren en vogels, waarvan vele nu in Nederland dreigen uit te sterven.

Cursus aanplant en onderhoud klassieke boomgaarden

Landschapsbeheer Nederland en de aangesloten provinciale stichtingen willen met de campagne 'Houd de

HOUD DE BONGERDS HOOG

Bongerds Hoog' een steun in de rug geven aan boeren en andere landeigenaren die kleine, klassieke boomgaarden willen opzetten of behouden. Er is een speciale cursus ontwikkeld, gericht op het onderhouden van fruitbomen, die bestemd is voor landeigenaren en voor vrijwilligers die bij het behoud van de fruitbomen willen helpen.

Open Boomgaard Dagen

In het weekeinde van 7 en 8 oktober 1995 zullen overal in het land klassieke boomgaarden vrij toegankelijk zijn voor fietsers en wandelaars. De stichtingen voor landschapsbeheer zullen de consumptie van die kwalitatief uitstekende, ambachtelijke producten stimuleren. Daarmee dragen zij ook bij aan het herstellen van de economische levensvatbaarheid van de hoogstamfruitteelt.

Stichting Landschapsbeheer Nederland is een particuliere organisatie die zich inzet voor een beter beheer, herstel en ontwikkeling van landschapselementen en natuurterreinen. In de organisatie werken samen: elf provinciale stichtingen voor landschapsbeheer, Stichting Natuur en Milieu, Vereniging Natuurmonumenten, de ANWB en de Vereniging voor Natuur en Milieu-educatie (IVN).

De campagne voor de redding van de hoogstamfruitboom sluit aan op de succesvolle actie 'Knokken voor Knotten' die een jaar geleden door Landschapsbeheer Nederland en haar provinciale stichtingen werd georganiseerd.

AKTIESECRETARIAAT:

Nieuwegracht 15
Postbus 12048, 3501 AA Utrecht
Tel.: 030 - (2)340 777
Fax: 030 - (2)304 423

Nederlands Bosakkoord ondertekend

Op 22 mei jl. vond in Den Haag de officiële ondertekening plaats van het Nederlands Bos Akkoord. Nederland is daarmee in Europa het eerste land, waarin overheidsinstanties (vier provincies en drie ministeries) en zestien organisaties op bosgebied zich hebben verenigd op een gemeenschappelijk uitgangspunt ten aanzien van het duurzame bosbeheer.

In het akkoord komen ter sprake: de betekenis van de bossen, de visie ten aanzien van het beheer en een twaalf-tal aktiepunten voor de komende tien jaar.

Het Nederlands Bos Akkoord ondersteunt de uitvoering van het reeds bestaande Bosbeleidsplan en van onderdelen uit het Nationaal Milieubeleidsplan-2 en het Houtvoorzieningsplan doordat de ondertekenaars mede verantwoordelijkheid nemen. Al deze plannen krijgen hierdoor een extra dimensie.

Joop Comijs

Open dag Larenstein, Velp

De Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein in Velp hield op 19 mei open dag. Belangstellenden kregen gelegenheid, gebouwen en terreinen te bezoeken en kennis te nemen van de opleidingen. De school is gevestigd op het terrein (15 ha) van het voormalige klooster Larenstein. Naast de bestaande gebouwen verrees hier in 1993 een indrukwekkende nieuwbouw, wit van kleur en hierdoor goed passend in de groene omgeving. Bovendien is het gebouw laag gehouden, waardoor de talrijke oude bomen op het terrein voldoende tot hun recht komen.

De opleiding kent vijf studierichtingen. Er zijn 1800 studenten in Velp, en 1000 studenten in de dependance in Deventer. Twee van de studierichtingen zijn: Bos- en natuurbeheer en Land-, water- en milieubeheer. Een deel van de opleiding vindt buiten plaats, waarbij gebruik wordt gemaakt van het zich op het terrein bevindende bos, een natuurtuin, een beek met vijver, een rotstun en hooilandjes. De school heeft veel internationale kontakten en veel studenten komen later in het buitenland, o.a. in de tropen, terecht.

Joop Comijs

Voor U gelezen

Tuin & Landschap - mei 1995

De gemeente Den Haag koos in het Europees Natuurbeschermingsjaar voor het thema "Straatbomen".

Tussen 20 april en 15 september rijdt een speciaal ingerichte Bomen-informatiebus door de stad. Verder wordt aandacht besteed aan de aansprakelijkheid van de eigenaar voor schade, aangericht door bomen, waarvan kan worden aangetoond dat zij onvoldoende zijn onderhouden. Verder wordt gepleit voor de Sophora japonica als bruikbare stadsboom. En ten slotte een gerechtelijke uitspraak over het gebruik van de methode Raad bij het verhalen van bast schade.

Trees are News - juni 1995

Een kort bericht over de iepenziekte in Engeland. Deze kwam tot 1991 vrij weinig voor, maar sindsdien is er sprake van een toename en veel iepen in Zuid-Engeland zijn gesneuveld. Gebleken is echter, dat het wortelgestel kan overleven en nieuwe uitlopers produceert, een opmerkelijk verschijnsel in het landschap. Het gevaar voor aantasting blijft echter bestaan, zowel vanuit het oude wortelgestel als door aantasting van buitenaf. Er wordt gewerkt aan het kweken van een variëteit, die de iepenziekte zal kunnen weerstaan.

Onze eigen tuin - zomer 1995

Aandacht wordt besteed aan de betekenis en functie van zwammen en schimmels aan bomen. Een betekenis, die zowel positief als negatief kan zijn.

Natura - juni 1995

Bijdragen over de natuurlijke verspreiding van beukenbossen en over het natuurbeheer in Polen. Verder een artikel over het voorkomen van verschillende soorten beurszwammen in ons land.

Tuin & Landschap - juni 1995

Er wordt melding gemaakt van een nieuw ras van de roestschim mel, dat de resistentie van een groot aantal populiereklonen heeft doorbroken. Verder bestaat er sinds kort in Amerika een nieuw middel tegen de iepenziekte onder de naam "Alamo". Een proefperiode onder supervisie van de Plantenziektkundige Dienst zal nodig zijn, voordat het middel in ons land kan worden toegelaten. Het middel heeft een werkingsduur van twee jaar en wordt in de stam ingespoten.

Een artikel wordt gewijd aan de functie van bast en schors: vermeld wordt o.a. dat omwikkelen van de stam met jute tegen zonnebrand geen zin heeft, en dat klimop om stam en takken de fotosynthese in de bast belemmert.

Groei & Bloei - juni 1995

Een artikel over Japanse esdoorns met bijzonder fraaie afbeeldingen. Verder wordt melding gemaakt van een z.g. houtgal, gevonden aan de stamvoet van een beuk.

Milieudefensie - juli/augustus 1995

Om te voorkomen, dat tropische bossen in het wilde weg worden gekapt, worden er dezer dagen keurmerken toegepast voor hout dat op verantwoorde wijze is gekapt. Deze actie "Hart voor Hout" wordt gevoerd door de Vereniging Milieudefensie en Novib. Verder heeft een medewerker van het DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek berekend dat een auto gemiddeld één ton CO₂ in de lucht brengt per jaar. Om deze hoeveelheid vast te leggen, zou een halve hectare bos moeten worden aangeplant! Hieruit blijkt, dat het aanleggen van bos nooit de grootste bijdrage kan leveren aan het oplossen van het broeikasprobleem.

Groei & Bloei - juli 1995

Ons land lijkt een wintergroene boomrijker te kunnen worden. Er zijn namelijk eucalyptus-soorten, die het in ons klimaat met niet al te strenge winters goed zouden doen.

Bosbouwvoorlichting - juni 1995

Er zijn artikelen over de volgende onderwerpen: een onderzoek naar de bruinverkleuring van grove den; nieuwe richtlijnen voor de bemesting van bossen; natuurlijke verjonging van grove den; de teelt van tamme kastanje in ons land.

Boomblad - juni 1995

Ook hier een artikel over de bemesting van bossen. En verder een verslag over een onderzoek naar groeistoornissen bij platanen in Doetinchem.

Milieudefensie - juni 1995

Vereniging Milieudefensie begon dit jaar met een actie "Bossen & Papier", ter bescherming van de laatste waardevolle, oude bossen in Scandinavië. Deze bossen worden gekapt voor de papierproductie. Wist u dat 47% van ons papier en karton uit Scandinavië komt? Men streeft ernaar, in de toekomst alleen papier te betrekken, afkomstig uit duurzaam beheerde bossen.

Joop Comijs

Nieuwe bossen in Nederland

Uitg. Stichting FACE, Arnhem
1995 - 12 blz.

De Stichting FACE (Forests Absorbing Carbon dioxide Emission) is een particuliere organisatie, die in 1990 is opgericht op initiatief van de N.V. Samenwerkende Elektriciteits-Productiebedrijven.

Haar opdracht is, het gedeeltelijk weer vastleggen van de CO₂, die bij de opwekking van elektriciteit in de atmosfeer wordt gebracht.

Deze brochure geeft informatie over de eisen, waaraan bepaalde projecten moeten voldoen, willen zij voor subsidiëring door FACE in aanmerking komen en over de hoogte van deze bijdrage. Ook de aanvraagprocedure komt ter sprake.

De brochure is gratis verkrijgbaar bij Stichting FACE, postbus 575, 6800 AN Arnhem en is bestemd voor ieder, die een aaneengesloten stuk grond van minimaal 10 ha wil bebossen met duurzame boomsoorten.

Joop Comijs

Nederlands bos in beeld

Uitgave Stichting ProBos
1995 - 33 blz.

Ter gelegenheid van de ondertekening van het Nederlands Bos Akkoord (zie elders in dit nummer) gaf de Stichting ProBos (Public Relations en Bos) deze brochure uit. Zij is bedoeld als een zakboekje, waarin men alle beschikbare feiten en cijfers over bos, bosfuncties en bosbeleid kan vinden. Na ruim twintig tabellen en grafieken wordt nog uitgebreid over de uitgangspunten, zoals die in het Nederlands Bos Akkoord worden vermeld.

Joop Comijs

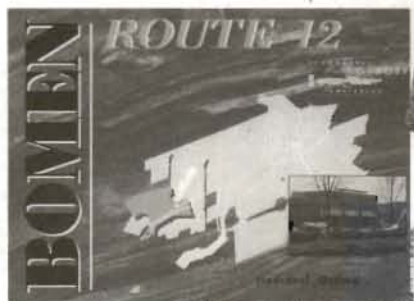
boomverzorging lei van dinther

Hunnecum 4, 6361 EE Nuth
Telefoon 046 - 377186

Nieuwe bomenwandelingen

Onlangs verschenen weer twee nieuwe bomenwandelroutes.

Amsterdam

De gemeente Amsterdam heeft het dozijn volge-maakt. Een felicitatie aan de heer Kloosterman, de samensteller van de routes, is wel op zijn plaats.

De twaalfde route is gewijd aan het stadsdeel Osdorp. De beschrijving is gratis verkrijgbaar bij het deelraadkantoor of het Amsterdams Natuur- en Milieueducatiecentrum, Plantage Middenlaan 2E, tel 020-6225404.

Soest

Verder ontvingen we een bijzonder fraaie, van kleurenfoto's voorziene bomenfietsroute van de gemeente Soest. In Soest en omgeving zijn twee routes uitgezet, een door Soest (17 km) en een door Soesterberg (7 km). De verbindingslus is ongeveer 5 km. De gids is voor f 3,50 verkrijgbaar bij het VVV-kantoor.

De groene omgeving

Arie Koster
Uitg. Schuyt & Co,
Haarlem - 1994

De Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners gaf ter gelegenheid van haar oprichting begin januari jl. dit bijzonder fraaie boekwerk uit, waarvan de inhoud mij uit het hart is gegrepen!

Doormiddel van een prettig leesbare tekst en van door de schrijver gemaakte, zeer fraaie en duidelijke foto's geeft Koster een overzicht van de vele mogelijkheden die er zijn om onze woonomgeving aantrekkelijker te

maken met zowel spontaan opkomend als aangelegd groen. Hij beperkt zich hierbij niet tot de planten; ook de dieren, die van deze planten zo vaak afhankelijk zijn, komen ter sprake. Veel problemen rond groenaanleg en -beheer in de woonomgeving, zowel binnen als buiten de bebouwde kom, worden

behandeld. Ik denk hierbij aan het bij stadsuitbreiding rekening houden met de omliggende natuur: hoe men deze natuur in de bebouwing zou kunnen opnemen.

Voor de spontaan opkomende planten binnen de bebouwde kom krijgen veel aandacht, en het verbaast ons dan ook niet, dat Prof. Dr. P. Zonderwijk, de bekende deskundige op het gebied van wilde planten, dit boek in een voorwoord aanbeveelt. Het boek bevat een groot aantal ideeën, waarmede groenvoorzieners, maar ook gemeentelijke bestuurders hun voordeel kunnen doen. Van harte aanbevolen!

Knotbomen

Isabelle van den Hurk
uitgave Landschapsbeheer Nederland
32 bladzijden
ISBN 90-71245-13-6

'Knotbomen' is de opvolger van het boekje 'De Knotwilg' van de Stichting Natuur en Milieu, 1975. Na twee decennia was deze reeds lang uitverkochte bestseller aan herziening toe, schrijft het Landschapsbeheer Nederland in haar persbericht van maart 1995 bij het uitreiken van het eerste exemplaar van 'Knotbomen'. Ook 'Knotbomen' zal beslist een bestseller worden.

Het boekje ziet er aantrekkelijk uit met een geestige tekening van Loet van Moll op de omslag. Op dezelfde manier heeft ze aan het begin van elk hoofdstuk de titel sprekend in beeld gebracht. De overige illustraties ter aanvulling of ondersteuning van de tekst zijn van Wim Overbeeke. Bij het doorbladeren van het boekje werd ik nieuwsgierig. Ik heb het meteen in één ruk uitgelezen. Dat kwam doordat het helder en vlot is geschreven.

Ik kan het boekje iedereen aanbevelen. Zowel eigenaren van knotbomen, als andere belangstellenden kunnen met dit boekje hun voordeel doen.

Voor knottende vrijwilligers is het interessant en leerzaam.

En voor degenen die gewoon van knotbomen houden (zoals ik) geeft het boekje veel informatie.

Niet alleen het onderhouden van bestaande en het planten van nieuwe knotbomen wordt behandeld, maar ook hoe knothout kan worden toegepast, zoals in natuur- en milieuvriendelijke oevers en in gevlochten

tuinafscheidingen.

Isabelle van den Hurk, de auteur van het boekje, beschrijft de nieuwste inzichten over het landschappelijke en ecologische belang van knotbomen. Een knotboom is niet alleen een vertrouwd beeld in het Hollandse landschap, maar is ecologisch ook erg belangrijk.

Ze duikt ook nog even in de geschiedenis en geeft een historisch overzicht van het gebruik van wilgentenen en rijshout in het verleden.

'Knotbomen' kost f 6,50 per exemplaar, vermeerderd met f 4,00 aan verzend- en administratiekosten per bestelling bij Landschapsbeheer Nederland, Postbus 12048, 3500 AA Utrecht, telefoon 030-2340777.

Joop Comijs

Roelie de Weerd

Richtlijnen voor het schrijven van artikelen in Bomennieuws

Algemeen. De redactie nodigt de lezers van Bomennieuws uit, geschikte artikelen voorons blad in te zenden. Voor vragen kunt u zich richten tot Frank Moens op het kantoor van de Bomenstichting tel. 030-2340778

Lezers en onderwerpen.

Bomennieuws is bestemd voor een breed lezerspubliek dat algemene interesse heeft in het wel en wee van bomen. Artikelen mogen niet te gespecialiseerd zijn en vaktermen moeten zo veel mogelijk worden vermeden.

Lengte. De maximale lengte van een gewoon artikel is vier bladzijden in Bomennieuws, inclusief illustraties. Als u uitgaat van ongeveer 2/3 deel tekst en 1/3 deel illustraties, is voor de tekst maximaal 2500 woorden beschikbaar.

Indeling, stijl en taal. De redactie stelt het op prijs als u een duidelijke indeling aanbrengt met tussenkopjes. Soms kan een korte inleiding of 'lead' nuttig zijn. Bij een langer artikel is ook het geven van enkele conclusies of een nawoord goed. U bent vrij in het gebruiken van uw eigen stijl van schrijven. Vermijd echter (te) lange zinnen en gebruik niet onnodig vreemde woorden. Stel zo mogelijk in actieve vorm (niet teveel zinnen met 'wordt' of 'worden'). De redactie hanteert in het algemeen de voorkeurspelling volgens het nieuwe 'Groene boekje' maar gebruikt wel een K in plaats van een C in woorden waar deze vormen naast elkaar voorkomen (b.v. Redactie, Aktueel).

Illustraties. Voeg zo mogelijk illustraties aan uw artikel toe zoals foto's, tekeningen, figuren of kaartjes. Nummer de illustraties op de achterzijde en geef ze een bijschrift.

Rubrieken. Bomennieuws kent verschillende rubrieken. Bekijkt u hiervan enkele voorbeelden, voordat u aan het schrijven gaat.

Wat moet u doen? U kunt een artikel dat volgens bovenstaande richtlijnen is geschreven, in getypte vorm of op diskette (WP) insturen aan de Redactie van Bomennieuws, t.a.v. Frank Moens. De Redactie neemt uw artikel zo spoedig mogelijk in behandeling. Plaatsing hangt af van wat er nog aan gebeuren moet, het totale aanbod, de planning van themanummers enz. Wanneer de Redactie inhoudelijke aanpassing nodig vindt, neemt zij contact met u op. Kleine wijzigingen in indeling, stijl, taal e.d. worden echter zonder meer aangebracht.

21, 22, 28 en 29 september

Ecologie in beleid en beheer van stad en land

Organisatie door de Stichting Post-Hoger Landbouwonderwijs
Inl.: Bureau PHLO tel.: 08370-84093/
0317-484093.

26 - 30 september

2e Europees Boomverzorgings Congres

Plaats: Versailles, Frankrijk
Thema's: Snoeitechniek van bomen en diagnostiek. Excursies, lezingen en workshops. Daarnaast worden klimwedstrijden voor de Europese titel gehouden.
Inl.: Société Française d'Arboriculture B.P. 15 - 26780 Châteauneuf du Rhône, tel.: (00 33) 75908149, fax: (00 33) 75908185.

7 en 8 oktober

Evenementen-Weekend Arboretum Trompenburg

Behalve van het vele natuurschoon in dit park, valt er ook te genieten van allerlei presentaties van natuur- en milieuorganisaties en plantenkwekers.
Plaats: Honingerdijk 64, Rotterdam
Open: 9.00-17.00 uur
Entree: voor de helft van de prijs is f 2,50 p.p., inl.: 010-45256564.

vanaf 10 oktober

Cursus Loofbomen

De KNNV-afdeling Utrecht organiseert dit jaar een cursus 'Loofbomen uit de gebieden met een gematigd klimaat'. De cursus (8 avonden van ca. 2 uur) is bedoeld voor leden en medewerkers van natuur- en milieugroepen die in het belang van hun werk binnen deze organisatie hun kennis over loofbomen willen verrijken. Verder is deze cursus uiteraard voor iedere belangstellende toegankelijk.
Inlichtingen bij de cursusleider Kees Marsman, tel.: 030-202382
Kosten: f 135,- (leden KNNV f 125,-).

13 oktober

Symposium 100 jaar natuurbeleving

De Heimans en Thijssse Stichting organiseert dit najaar in samenwerking met het Instituut voor de Geschiedenis van de Natuurwetenschappen een symposium over 'Honderd jaar natuurbeleving en natuurbescherming'. Tijdens het symposium wordt de natuurbescherming belicht vanuit maatschappelijke en sociaal-economische ontwikkelingen; het toekomstperspectief zal echter niet ontbreken.

Plaats: Amsterdam
Symposiumbureau Heimans en Thijssse Stichting, Hugo de Vriescentrum, Plantage Middenlaan 2c, 1018 DD AMSTERDAM, tel. 020-6228115.

21 oktober

Jubileum donateursdag van de Bomenstichting

Een speciaal programma in het kader van het 25 jarig bestaan op en rond paleis Het Loo
Plaats: Apeldoorn
Tijd: van 10.00-20.30 uur
Prijs: incl. lunch en diner f 100.-
Er zijn nog enkele plaatsen vrij!

t/m 24 september

Beeldenexpositie Kasteel Sypesteyn

30 kunstenaars exposeren in totaal 100 objecten in het park rondom het kasteel.
Kasteel Sypesteyn,
Nw. Loosdrechtse dijk 150, Loosdrecht
Openingstijden: di. t/m za. van 10.00-17.00 uur, zo. 12.00-17.00 uur.
inl. 02158-23208.

22 oktober

Openingsdagen Tuin de Wiersse

Plaats: Vorden
Inlichtingen: 05750-19355 (VVV Achterhoek) of 05752-3222 (VVV Vorden).

3, 4 en 5 november

Natuurlijk hout op Sonsbeek

Een expositie van Nederlands hout, verantwoord, ambachtelijk bewerkt en modern vormgegeven.
Plaats: Huis Sonsbeek in het gelijknamige park in Arnhem
Open: 11.00-17.00 uur
Inl.: Vereniging Houtrijk Nederland tel.: 05756-4658 of 030-513368.

In het volgende nummer ...

Het laatste nummer van dit jaar zal, zoals u gewend bent, een themanummer zijn. Onder de noemer 'Bomen en Paddestoelen' besteden we dit keer uitgebreid aandacht aan verschillende vormen van schimmels in relatie tot bomen..

Onderwijs boomverzorging zakt af. Laatst was ik te gast bij examens op een Agrarisch Onderwijs Centrum, waar leerlingen hun bekwaamheid moesten bewijzen in een onderdeel van de boomverzorging. Ik was ervan overtuigd, dat sommigen zouden zakken, want ze beheersten de stof absoluut niet. Maar ze slaagden tot mijn verbijstering allemaal, wat me erg slecht lijkt voor deze mensen zelf, voor hun opdrachtgevers en niet in de laatste plaats voor de bomen die in hun handen gaan vallen. Ik noem expres geen namen, want dit valt de school en de betrokken docenten niet te verwijten. Het is enerzijds een gevolg van het systeem van financiering van de scholen door de rijksoverheid, waardoor de scholen geen kwaliteit meer kunnen nastreven, maar alleen kwantiteit. Anderzijds is de landelijke controle op de kwaliteit vervalten, waardoor iedere school zijn eigen criteria kan vaststellen. En dan is het kringetje weer rond, want de hoeveelheid uitgereikte diploma's is belangrijk. Een treurige ontwikkeling, waarover in de bomenvakwereld terecht groeiende ongerustheid heerst.

Diepenveen en Oostvoorne onfatsoenlijk

Onze kontaktpersonen Harry ten Have en Paul Quast hebben zich terecht kwaad gemaakt op de gemeenten Diepenveen en Oostvoorne. Daar vindt men het namelijk normaal om, zodra een kapvergunning is gegeven, de bomen meteen om te zagen. De kontaktpersonen hebben een aantal keren bezwaar gemaakt, maar de afhandeling daarvan werd niet afgewacht, "want" zo zei de gemeente "dan had je maar een schorsingsverzoek moeten indienen". Officieel hebben Diepenveen en Oostvoorne gelijk, maar het hóórt natuurlijk niet zo. Een fatsoenlijke gemeente houdt rekening met z'n burgers en dwingt ze niet, tegen een kapvergunning een duur schorsingsverzoek in te dienen. De bezwaartermijn is niet voor niets in het leven geroepen. De tijd, dat gemeenten zonder enige inspraak bomen konden omzagen is gelukkig voorbij. Nu moeten sommige gemeenten dat nog in de gaten krijgen.

Plantsoenendienst verdwijnt

Het gaat niet goed met de plantsoenendiensten in Nederland. De jongste reorganisatiegolf in de gemeenten heeft als sleutelbegrippen: 'klantgericht werken', 'geïntegreerd beheer' en 'kerntakendiscussie'. Er wordt overall samengevoegd (beplantingen, bestratingen en reiniging), opgesplitst (beleid en beheer) en afgebouwd (bezuinigen en uitbesteden). Dat heeft tot gevolg, dat de hoofden van plantsoenendiensten als zodanig verdwijnen. Sommigen worden hoofd van een grotere, geïntegreerde dienst

(die bijvoorbeeld Stadsbeheer wordt genoemd) en zijn grotendeels 'verloren' voor het groen. Ze worden 'multifunctioneel' en komen er daardoor nauwelijks meer aan toe om hun kennis en contacten op dit specifieke vakgebied bij te houden. Ze zijn geen centraal aanspreekpunt meer voor burgers met vragen en ze verwaarlozen noodgedwongen de belangen van bomen en ander groen. Anderen zijn na de reorganisatie geen hoofd plantsoenen meer, maar komen terecht op een minder invloedrijke plek, van waaruit ze geen rechtstreeks contact meer hebben met burgers en politiek. Ze kunnen geen beleid meer maken, maar krijgen het opgelegd door mensen, die geen verstand van groen hebben. Specialistische kennis en ervaring gaan zo verloren. Ook in dat geval lijdt het groen er uiteindelijk onder. Het verdwijnt steeds meer van de prioriteitenlijst, waar het zo duidelijk op hoort, omdat bomen en planten broodnodig zijn voor de leefbaarheid. De plantsoendirecteur kan niet meer protesteren, want hij bestaat niet meer!

Marjan van Elsland

Wijkteams: stratenmaker snoeit bomen

Ook de praktische uitvoering van het groenbeheer in gemeenten krijgt een fikse organisatietek door de invoering van wijkgericht beheer. De oprichting van wijkteams, bestaande uit hoveniers, stratenmakers en reinigingsmensen heeft tot doel, de klant direct en doeltreffend te helpen. Als bijvoorbeeld een boomwortel het trottoir opdrukt, komt na één telefoontje al snel de wijkploeg om het in één keer in orde te maken. Terwijl het vroeger heel lang kon duren, voordat de drie disciplines alle drie hun deel van de klus klaar hadden. Dat ziet er dus heel goed uit. Maar ... er blijkt één groot nadeel aan te zitten: de stratenmaker gaat ook snoeiwerk doen en dat mag natuurlijk absoluut niet! Soms mag hij een snoeicursusje volgen, maar daarna moet hij het maar kunnen, zonder ervaring, zonder begeleiding. We waren net zover, dat de zorg voor bomen erkend werd als specialistische activiteit, waarvoor je goed opgeleide, ervaren boomverzorgers voor nodig hebt. En nu lijken we terug te zijn bij af, behalve bij gemeenten, waar nog wel een bomenploeg werkt en de wijkteams zich niet met de bomen bemoeien, zoals in Enschede en Apeldoorn.

Het ergste van al dié reorganisaties is, dat gemeenten niets van elkaar lijken te leren. Terwijl de eersten alweer terugkomen van de hierboven geschetste ontwikkelingen, omdat blijkt dat het zo (ook) niet werkt, gaat in één grote golfbeweging de rest er achteraan. Ze leren niet van elkaars fouten, maar menen allemaal dat ze zelf het wiel moeten uitvinden. En de bomen moeten wéér afwachten waar ze op de prioriteitenlijst terechtkomen en of ze niet helemaal geschraapt worden uit 'efficiëntie-overwegingen'. We moeten nog maar afwachten of boomverzorging straks nog wel tot de 'kerntaken' behoort. Een griezelige ontwikkeling.

Blij met groen voorjaar

Dit voorjaar zijn alle bomen weer eens gewoon, gezond en vol uitgelopen. Voorgaande jaren was dat wel eens anders. Een late nachtvorst, een koud en nat voorjaar of juist droogte, aantastingen door schimmels en insecten, het waren allemaal natuurlijke oorzaken van kale bomen in het voorjaar. Gelukkig herstellen de meeste bomen zich in de loop van de zomer wel van zo'n aanslag, maar totdat het zover is, maken veel mensen zich ongerust. Dit jaar waren de weersomstandigheden gunstig en mede daardoor bleven ernstige aantastingen achterwege. Dus konden we genieten van een uitzonderlijk groen voorjaar. Dat is weer eens wat anders. Niet boos dus, maar 'n beetje blij!